

LÄHEMMÄS

– NELJÄ POLKUA HYVINVOINNIN
PAIKALLISEEN RAKENTUMISEEN

*Satu Korhonen • Juha Leppänen • Aleksi Neuvonen
Markus Wikholm • Mikko Annala • Sanna Pasanen*

TEKSTI: © 2013 Satu Korhonen, Juha Leppänen, Aleks Neuvonen, Markus Wikholm, Mikko Annala, Sanna Pasanen

KUVAT: © 2013 kansikuva, s. 18 ja s. 23 Johannes Romppanen ja Risto Törrö /Duotone oy, s.4, s. 32, s. 38 ja s. 43 Tommi Laaksonen ja Anna Rätty, s. 26 ja s. 44 Marko Aho

ULKOASU: Kirmo Kivelä ja Inari Savola

ISBN 978-952-5844-12-2 (pdf)

ISBN 978-952-5844-13-9 (nidottu)

PAINOPAIKKA Hämeen kirjapaino, 2013

SISÄLTÖ

ENGLISH SUMMARY	4
JOHDANTO: HYVINVOINTI AJATELTUNA TOISIN	7
Lukuohje	10
Lähiyhteisöt rakentavat hyvinvointia ja yhteiskuntaa	10
Järjestöjen muuttuva rooli	12
Varmat muuttajat	12
Kaksi keskeistä jännitettä, neljä skenaariota	14
Miten skenaariot tehtiin?	14
TOIMIVIEN LÄHIYHTEISÖJEN SKENAARIOT	17
1. VAIKUTTAVA KANSALAINEN	19
Aikalainen kertoo vuonna 2025	21
Elämä lähiyhteisöissä	21
Miten tähän on tultu?	22
2. KAIKKI SOUTAA	27
Aikalainen kertoo vuonna 2025	29
Elämä lähiyhteisöissä	29
Miten tähän on tultu?	30
3. UTELIAAT OPPIJAT	33
Aikalainen kertoo vuonna 2025	35
Elämä lähiyhteisöissä	35
Miten tähän on tultu?	36
4. GUANXI-YHTEISKUNTA	39
Aikalainen kertoo vuonna 2025	41
Elämä lähiyhteisöissä	41
Miten tähän on tultu?	42
LÄHTEET	47

CLOSER – FOUR PATHWAYS TO DEVELOPING LOCAL WELLBEING

THE JOINTLY COMPILED report of think tank Demos Helsinki and the Service Foundation for People with an Intellectual Disability in Finland investigates the future role of local communities. The report presents pathways leading to the year 2025, tracing the way through four scenarios. These scenarios describe the ways local communities transform through societal change, and how communities build wellbeing.

Neighbourhoods, hobby groups, education and working life all represent local communities that hold our society together, and through which we create wellbeing for ourselves and for our surroundings. Good living and wellbeing are not solo projects. This point seems to have been dismissed in current discussions. An experience of wellbeing within a local community is born of the mutual effort of one's family and friends, neighbourhood, opportunities for action, living conditions, services and work.

The scenarios presented in this report are: Citizen Impact, All Aboard, Curious Learners, and the Guanxi Society.

Citizen Impact describes life in a society where participation in local decision-making is direct and concrete. Due to a shortage of employment, citizens have created a model

of flexible work. Working life is intertwined with other aspects of life. Flexibility and increased locality have led to local communities that do not share a set rhythm of life that would allow someone to fall outside of. Instead, people of different ages and backgrounds encounter each other on a regular basis. The importance of life management has grown in significance, and it is part of the school curriculum. NGOs are active suppliers of services and they organise, for example, many cultural and sports activities.

All Aboard deciphers a world where citizens have obligations in addition to having rights. Society is maintained through the taxation of livelihood activities, as well as through citizen labour. Partaking in citizen labour would grant benefits, tax reliefs, or discounts on services. Citizen labour can include, for example, participation in NGO activities, or maintenance work in one's own neighbourhood. Information is spread through an open database. The public sector has conquered the challenges brought by changes in the age pyramid through partnerships. Services are provided by the public sector, NGOs, companies and citizens. The diverse group of service providers has increased the importance of information ex-

change. People actively evaluate services and choose another provider if the desired level of quality is not achieved. Social cost forms a big part of the state budget and working life becomes a significant financier through taxation. The labour market fights for competent workers who will keep businesses spinning.

Curious Learners is a narrative on a society where individuality and constant self-development are key. Working life is made up of stints but curious learning links different experiences together. Continual learning is also consuming, so the lengths of the working week and working days have shortened since 2013 to ensure recovery. Education stresses working life skills, and in higher education a bachelor's degree is often sufficient at first. The general income level is low and much time is spent near the home. Economic stability is reinforced by a basic income for all. Instead of NGOs, civic activity takes place in loosely formed groups. Entire neighbourhoods might be profiled through a certain spare time activity. Flexible work has increased child and elderly care in one's own home sphere. The tasks of the public sector have diminished through a basic income. Personal budgeting ensures that public funds are used to advance individual wellbeing.

The Guanxi Society is a world of networks. 'Guanxi' is a Chinese term meaning a human network based on favours and the returning of favours. In this scenario, tightly knit local communities can be found nearby physically or just as easily online. Circles of friends and hobby groups are the most relevant groups to spend time with. Many people spend a lot of time helping and taking care of close ones. NGOs constitute an important field in creating networks. NGOs aim to tackle loneliness and make sure that

people also encounter other kinds of people than the ones in their immediate networks. Society is supported by a wide public sector that holds on to basic tasks with clear priorities, and which has the best know-how to execute these tasks. The public sector offers the best services: it takes advantage of simple applications, offers open data, provides services through remote connections, and measures its impact on the wellbeing of people, companies and the environment. Work culture is democratic and transparent. Put together, these factors maintain great support for a wide public sector which is also a desirable work environment for new experts.

Our current society already includes seeds of all of the scenarios presented. The scenarios help us to understand what sort of multiplicative effects arise from the strengthening of these phenomena: on the lives of people, on the functions of local communities, on working life, on decision-making, and on services. The aim of the scenario descriptions is to open up a discussion on the solutions of different magnitudes in the future.

The report is produced with the help of Delphi and backcasting methods from the field of futures studies. A Delphi study and interviews helped to identify the central tensions affecting the future of local communities. These include the meritocratic nature or flexibility of working life, and citizen-derived or governmental drivers of decision-making and public services. A participative backcasting method was used to create outlooks on how wellbeing in local communities could develop in these different societal states.

JOHDANTO: HYVINVOINTI AJATELTUNA TOISIN

”Voisiko kaupunki edesauttaa yhteisöjen syntymistä ja organisoitumista?”

DELFOI-HAASTATELTAVA

NAAPURUSTOT, HARRASTUSPIIRIT, koulutus ja työelämä ovat yhteiskuntaamme yhteen liimaavia toiminnan areenoita. Ne ovat lähiyhteisöjä, joissa luomme itsellemme ja ympärillemme hyvinvointia. Mutta miten käy hyvinvoinnin, kun väestö ikääntyy ja julkiset palvelut eivät riitä? Mil-laiseksi lähiyhteisöt muotoutuvat, jos työ-elämä käy yhä vaativammaksi eikä kukaan tunnu sitoutuvan järjestötoimintaan?

Tämä Demos Helsingin ja Kehitysvammaisten palvelusäätiön yhteistyössä tuot-tama tutkimusraportti on tutkimus lähiyh-teisöjen roolista tulevai-suudessa. Raportissa on kuvattu neljän skenaarion kautta, kuinka lähiyh-teisöt voivat rakentaa hyvinvointia vuonna 2025.

Raportti on tuotettu tulevaisuuden tutkimuksen Delfoi- ja back-casting-menetelmiä hyödyntäen. Delfoi-kyselyjen ja haastattelujen avulla on tun-nistettu lähiyhteisöjen tulevaisuuteen vai-kuttavat keskeiset jännitteet, jotka liittyvät työelämään, palveluihin ja päätöksentekoon. Osallistuvalla backcasting-menetelmällä on luotu näkymiä siitä, kuinka näissä erilaisissa yhteiskunnallisissa tilanteissa hyvinvointi voi rakentua paikallisesti toimivien lähiyh-teisöjen kautta.¹

¹ Delfoi- ja backcasting -menetelmien tarkemman kuvauksen löydät jäljempänä tästä johdantokappaleesta.

Keskustelu hyvinvointivaltioista on usein keskustelua siitä miten yksilön valinnat ja toisaalta julkiset palvelut pelaavat yhteen tai vetävät eri suuntiin. Usein unohdetaan, että yksilön ja valtion välissä iso osa elämästä eletään lähiyhteisöjen kautta. Tämän ra-portin tavoitteena on avata lähiyhteisöjen näkökulmasta kuvaa hyvinvoinnin raken-tumisesta tulevaisuudessa.

Suomessa lähiyhteisöjen merkitystä on perinteisesti ymmärretty hyvin (esim. Kuusi 1961). Suomalainen hyvinvointivaltio on syntynyt halusta välttää kriisien puhkeamis-ta ja tukea ihmisiä arkises-sa elämässä: työnteossa, asumisessa ja perheiden kohtaamisissa vaikeissa til-lanteissa. On otettu huo-mioon, että hyvinvointia ja yhteiskuntaa rakentava

toimeliaisuus kuten myös sen esteet esiin-tyvät ihmistä lähellä.

Yksilön, lähiyhteisöjen ja valtion välinen suhde on muuttunut sen kaikkien osapuol-ten muutoksen myötä. Ihmiset ovat yksilöl-listyneet, heitä on enemmän kuin koskaan aiemmin, teknologian käyttöönotto on muuttanut elämäntapojamme, taloutemme on globaalisti verkottunutta ja maailmanlaa-juiset haasteet koskettavat kaikkia ihmisiä.

Osallistumisen tavat ovat muutoksessa. Järjestöaktiivisuuden tilalle on tullut uuden-laisia yhdessä tekemisen tapoja, jotka näky-vät esimerkiksi Ravintolapäivän kaltaisena

*Hyvä elämä ja
hyvinvointi eivät ole
yksilöprojekteja.*

yhdessä tekemisen juhlanä. Haluamme olla yhtä aikaa yksilöitä ja toimia yhteisöissä. Vaukuttaminen omaan elämäntapaan kiinnos-
taa, mutta äänestäminen ei.

Hyvä elämä ja hyvinvointi eivät ole yksilöprojekteja. Esimerkiksi terveys, jota käsitellään tyypillisesti yksilöllisenä ilmiönä, on myös vahvasti sosiaalisesti määrittynyt. Maailman terveysorganisaatio WHO puhuu terveyden sosiaalisista tekijöistä eli elinolosuhteista, joihin ihmiset syntyvät, joissa he elävät, kasvavat, työskentelevät ja ikääntyvät. Näitä olosuhteita määrittävät rahan, vallan ja resurssien jako niin globaalilla kuin paikallisella tasolla (WHO 2013). Ymmärrys hyvinvoinnista on laajentunut, mutta tästä ei ole vielä syntynyt uusiutumista ja uudenlaisia hyvinvointia tukevia rakenteita laajassa mittakaavassa. Tämän raportin yksi tar-
koitus on avata niitä mahdollisuuksia, joita lähiyh-
teisöjen kautta rakentuva
hyvinvointi tarjoaa.

Tiedämme, että iso osa ihmisen elämästä ja mielekkästä tekemisestä tapahtuu lähiyhteisöissä ja erilaisissa toiminnallisissa ryhmissä. Ne eivät ole enää pelkästään paikkaan sidottuja, vaan usein nojaavat johonkin jaettuun kiinnostukseen kuten ruokaan, liikuntaharrastukseen tai jonkin sairauden hoitoon. Millainen on yhteiskunta, joka tukee ihmisten yhdessä tekemistä niin yksilöllisellä kuin yhteiskunnallisella tasolla? Jos iso osa hyvinvoinnista rakentuu lähiyhteisöissä, miten tämä voimavara saadaan käyttöön? Tämän ymmärtämiseksi on katsottava logiikkaa, jolla eri toimet edistävät ihmisten kiinnittymistä lähiyhteisöihin ja luovat reittejä hyödyntää omaa osaamistaan omaksi ja yhteiskunnan hyväksi.

Julaiset rakenteet ovat aiemmin liittyneet lähiyhteisöjen tukemiseen. Koulut, terveyskeskukset ja kirjastot on sijoitettu niin, että ne ovat mahdollisimman hyvin ihmisten saavutettavissa. Näin on tuettu lähiyhteisöjä ja toimintaa niissä.

Tällä hetkellä lähiyhteisöjen merkitys hyvinvoinnille tuntuu olevan hukassa. Nykyään lähiyhteisöt jäävät helposti joko yksilön valinnanvapauden turvaamisen tai hyvinvointivaltion rakenteiden puolustamisen jalkoihin. Lähiyhteisöt sekä sitovat ihmisiä toisiinsa että vakauttavat yhteiskuntaa tuomalla erilaisia ihmisiä yhteen (ks. sosiaalisesta pääomasta esim. Putnam 2000). Päätöksenteossa ja julkisessa keskustelussa lähiyhteisöjen roolia

yksilöiden ja yhteiskunnan linkittäjinä ja hyvinvoinnin rakentajina otetaan tällä hetkellä heikosti huomioon. Esimerkkinä tästä on syrjäytymisestä käytävä keskustelu. Syrjäytymiseen on vaikeaa puuttua, jos ei tiedetä mitä kaikkea yhteiskunnassa

mukana oleminen voi tarkoittaa. Lähiyhteisöjen näkökulma huomioi ihmisen tarpeen kuulua johonkin. Se tuo keskusteluun vaihtoehdon, jossa yhteiskuntaan kuuluminen rakentuu ihmisen omista motivaatioista ja merkityksen kokemuksista.

Lähemmäs – neljä polkua hyvinvoinnin paikalliseen rakentumiseen on katsaus siihen, miltä toimivat lähiyhteisöt voisivat näyttää tulevaisuudessa, vuonna 2025. Olemme muodostaneet neljä toimivien lähiyhteisöjen skenaariota. Ne ovat Vaikuttava kansalainen, Kaikki soutaa, Uteliaat oppijat ja Guanxi-yhteiskunta.

Skenaarioissa kuvaamme, miltä elämä lähiyhteisöissä näyttää vuonna 2025 ja kuinka

hyvinvointia rakentavat lähiyhteisöt ovat syntyneet erilaisten yhteiskunnallisten kehityskulkujen myötä.

Yhteiskunta voi muuttua toivottomiltakin tuntuviin suuntiin. Yksittäisinä ilmiöinä työelämän vaativuustason nousu, väestön ikääntyminen ja tuloerojen kasvu näyttävät hyvinvointimme uhkina. Tässä skenaariotutkimuksessa on tutkittu sitä, miten hyvän elämän edellytykset voivat täyttyä, vaikka edellä kuvatut ilmiöt toteutuisivatkin. Tässä tarkastelussa lähiyhteisöjen ja yhteiskunnan välinen suhde on erityisen keskeinen. Mitkä ovat reitit, joilla luottamus ja turvallisuus rakentuvat? Miten arjen sujuvuus ratkaistaan ja kuinka ihmisten taitoja hyödynnetään?

Skenaariot on tuotettu monialaisen asiantuntijajoukon voimin. Demos Helsinki on toteuttanut osallistavan skenaarioprosessin ja kirjoittanut skenaarioiden kuvaukset johdonmukaiseen muotoon. Skenaarioissa tapahtuvat lähiyhteisöjen ja yhteiskunnan kehityskaaret lähtevät kaikki tästä päivästä ja asioista, jotka vaikuttavat asiantuntijoiden mukaan merkityksellisiltä muutosvoimilta.

Raportissa esiteltävät skenaariot kuvaavat tulevaisuuksia, joita ei aina haluta edes ajatella. Niissä tapahtuu muutoksia, joita ei välttämättä tämän päivän yhteiskunnallisuudessa keskustelussa tunnusteta. Vaihtoehtoisten ratkaisumallien etsiminen onkin skenaarioiden tarkoitus. Päästämällä irti nykytilasta voimme katsoa, miten asiat voisivat järjestyä toisin.

Skenaariot ovat työkalu laajalle joukolle: lähiyhteisöjen kehittämisen ja asumispalvelujen parissa toimiville järjestöille, palveluiden tarjoajille, tuottajille, tilaajille ja kunnille. Ne auttavat arvioimaan toiminnan suuntaa, kokeilujen ja hankkeiden merkitystä lähiyhteisöjen kannalta sekä tunnistamaan järjestötyön rooleja erilaisissa yhteiskuntanäkymissä.

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö tilasi tämän tutkimuksen Demos Helsingiltä osana Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamaa Kipinöitä-hanketta. Kipinöitä-hanke ideoi, etsii ja luo kehitysvammaisille ihmisille aitoja mahdollisuuksia osallistua yhteisöllisiin toimintoihin sekä edistää heidän ja muun lähiyhteisön yhteistoimintaa ja luonnollisten suhteiden syntymistä.

Vammaisuus ja kehitysvammaisuus ovat moniulotteisia ilmiöitä, jotka eivät synny pelkästään yksittäisen ihmisen ominaisuuksista vaan muodostuvat myös yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksessa. Tästä syystä skenaariotutkimuksessa ei ole tarkasteltu erikseen kehitysvammaisia ihmisiä, eikä siihen ole syytäkään. Yhteiskunta, jossa ihmisillä on helposti saavutettavia keinoja kiinnittyä lähiyhteisöihin ja antaa omaa pannaan niiden eteen, on toimiva yhteiskunta myös kehitysvammaisille ihmisille. Sama toimii myös toisin päin: yhteiskunta, jossa kehitysvammaiset voivat toimia aktiivisina kansalaisina ja antaa oman panoksensa, on toimiva yhteiskunta meille kaikille.

LUKUOHJE

KUINKA LÄHIYHTEISÖT RAKENTAVAT hyvinvoinnin edellytyksiä vuonna 2025? Johdannossa kuvaamme lähiyhteisöjen ja hyvinvoinnin suhdetta, yhteiskuntaa muuttavia megatrendejä sekä sen, kuinka tässä raportissa esiteltävät neljä skenaariota on muodostettu. Voit myös siirtyä suoraan raportin jälkimmäiseen osaan ”Toimivien lähiyhteisöjen skenaariot” maistelemaan erilaisia tulevaisuudennäkymiä.

Skenaarioita on neljä erilaista. Jokainen niistä alkaa kuvauksella siitä, millaista on elämä lähiyhteisössä vuonna 2025. Tämän jälkeen on esitetty kuvaus siitä, minkälaiset yhteiskunnalliset kehityskulut ovat johtaneet esiteltyyn tilanteeseen; mitä muutoksia on tapahtunut maailmalla, päätöksenteon ja osallistumisen tavoissa, resursseissa, elinoloissa ja työelämässä.

Skenaarioiden avulla kuvataan erilaisten ilmiöiden vahvistumista ja niiden seurannaisvaikutuksia läpi yhteiskunnan. Se, mistä nyt luet, on läsnä ja vähintään iduillaan jo nyt. Mieti siis lukiessasi, mistä asioista yllätyit, innostuit tai harmistuit ja mitä näkymiä haluaisit edistää tai estää. Skenaarioiden tarkoitus on avata keskustelua erikokoisista ratkaisuista joita tulevaisuudesta teemme.

LÄHIYHTEISÖT RAKENTAVAT HYVINVOINTIA JA YHTEISKUNTAA

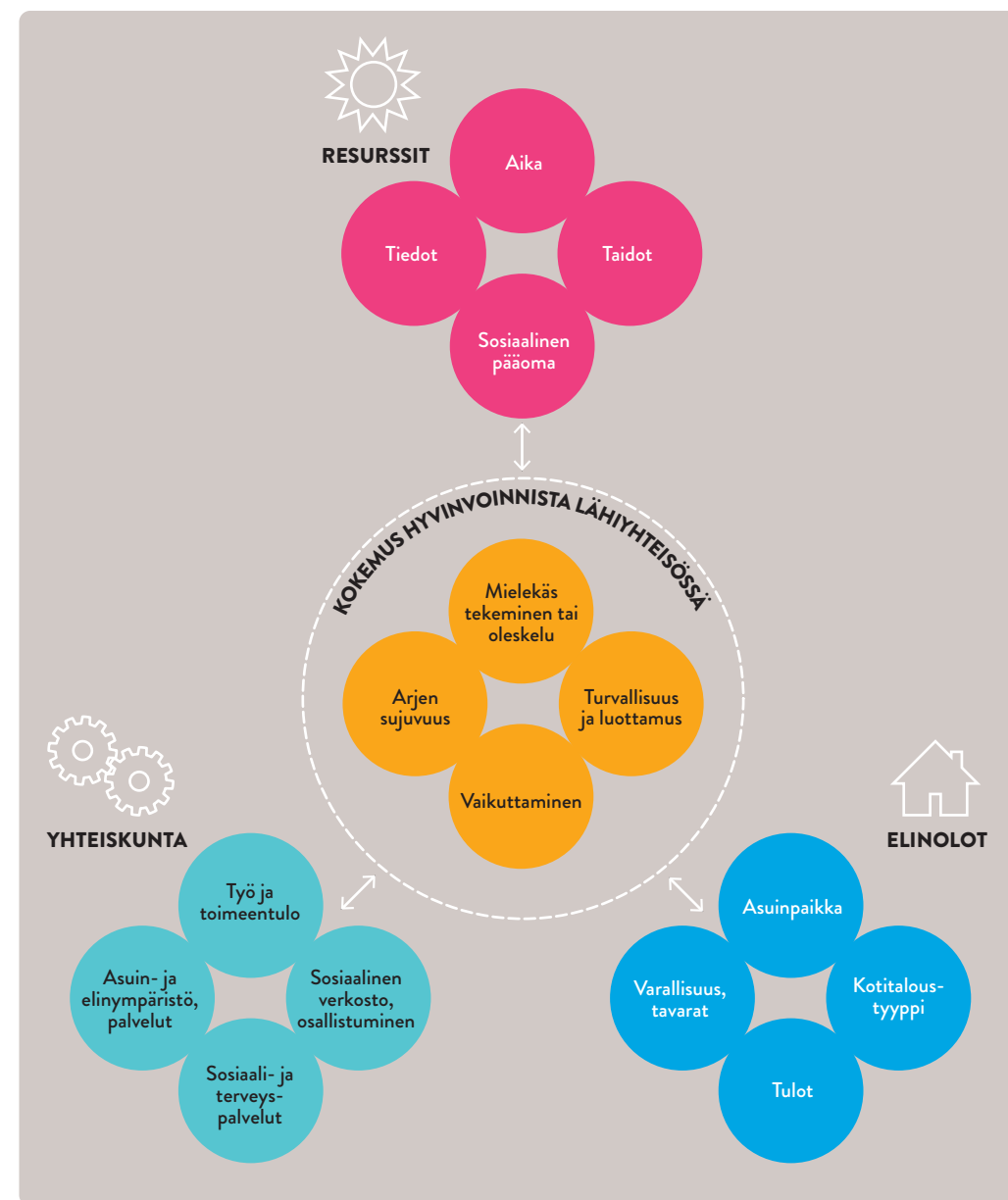
ARKEMME KOOSTUU ASIOISTA, joihin voimme itse suoraan vaikuttaa sekä asioista, joihin vaikuttaminen yksin on hankalaa tai mahdollonta. Kokemamme mielekkyys ja sujuvuus erilaisten asioiden hoitamisen, itsensä virkistämisen ja työnteon tai harrastusten suhteen on tärkeää.

Aiempi hyvinvointitutkimus ja hyvinvoinnin mittaaminen on ollut pirstaleista ja johtopäätökset koskevat lähinnä tilastollisia johtopäätöksiä. Ihmisten hyvinvoinnin kokemukset kuitenkin määrittävät jokapäiväisissä tilanteissa. Ihmisten koettua hyvinvointia määrittää toisaalta se, minkälaiset ovat heidän elinolonsa (kotaloustyyppi, asuinpaikka,

tulot, varallisuus) ja toisaalta heidän mahdollisuutensa hyödyntää tai lisätä omia resurssejaan, kuten aikaa, tietoja, taitoja, tuloja ja sosiaalista pääomaa. (Raijas, 2008.)

Hyvinvointia määrittävät siis keskeisesti koti, naapurusto, paikallinen infrastruktuuri, tarjolla olevat mahdollisuudet toimintaan ja palvelujen käyttöön sekä työ. Hyvinvointi on ihmisen kokemus toiminnastaan tietyssä ympäristössä ja sosiaalisissa suhteissa. Siihen vaikuttavat aivan välitön mikroympäristö kuten perhe, naapurusto, joukkoliikenne mutta myös laajemmat rakenteet kuten palvelut, lainsäädäntö ja infrastruktuuri.

Lähiyhteisöt ovat keskeisiä toimintaan ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvän hyvinvoinnin kannalta. Vuorovaikutusmahdollisuuksia, itsensä toteuttamista, työllistymistä ja

KUVA 1. Kokemus hyvinvoinnista lähiyhteisössä syntyy yhteiskunnan, omien elinolojen, omien resurssien ja niiden hyödyntämisen yhteisvaikutuksesta. (Hyödyntäen Raijas 2008).

yleistä vaikuttamista voidaan vahvistaa lähiyhteisön kautta.

Lähiyhteisön toimivuus ei ole ilmiö, joka voidaan eristää ympäröivästä yhteiskunnasta. Monet asiat elinoloissa ja omien resursien hyödyntämisessä riippuvat paljonkin siitä, mitkä ovat ympäröivän yhteiskunnan kulttuuriset ja rakenteelliset ominaisuudet. Hyvinvoinnilla on siis kiinteä yhteys yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Näitä ovat esimerkiksi julkisen, yksityisen ja kansalaissektorin välinen työnjako, vallitsevat arvot ja normit, ihmisten osaamisen hyödyntämisen tavat sekä sosiaalipolitiikka ja palvelut (ks. kuva 1). Koska hyvinvointi on sidoksissa sekä yhteiskuntaan että lähiyhteisöihin, on paikallaan tarkastella niitä yhtäaikaaisesti. Tämä raportti käsittelee lähiyhteisöjen muuttuvia rooleja hyvinvoinnin rakentajina erilaisissa yhteiskunnallisissa tulevaisuuksissa.

JÄRJESTÖJEN MUUTTUVA ROOLI

YHDESSÄ TEKEMINEN on hyvinvoinnillemme tärkeää. Tavoitteellinen toiminta taas saa meidät uskomaan itseemme ja vahvistaa tunnettamme vaikuttamisen mahdollisuuksista. Suomessa järjestöaktiivisuus on perinteisesti ollut erittäin laajaa. Rekisterilukujen perusteella jokainen suomalainen kuuluu keskimäärin kolmeen järjestöön (Hyötyläinen ym. 2012). Monille meistä nämä suvun ja perheen ulkopuoliset yhteisöt muodostavat vahvan osan identiteettiä.

Ihmisten yksilöllistyminen, verkostoituminen ja tiedon avoimuus haastavat järjestöjen rakenteita, toimintatapoja ja rooleja. Ihmisten tarve kuulua johonkin pysyy kuitenkin muuttumattomana, ja uusia järjestöjä ja epävirallisia yhteenliittymiä syntyy esimerkiksi hyvinvoinnin ja elämäntapojen

ympärille. Ravintolapäivä on esimerkki uudenlaisesta toiminnasta.

Toimivien lähiyhteisöjen skenaarioissa järjestöille tarjoutuu useanlaisia rooleja hyvinvoinnin luomisessa. Järjestöt voivat olla palveluntuottajia, koordinoita vastikkeellista kansalaistyötä, vahvistaa asemaansa harrastusten ja uusien taitojen kotina tai olla lähiyhteisöjen muodostajia eli avuntarjoajia ja ihmisten verkostoijia.

VARMAT MUUTTUJAT

YHTEISKUNTA, jossa lähiyhteisöt toimivat vuonna 2025, on monella tapaa erilainen kuin nyt. Aikaa on 12 vuotta eli sama aika kuin taaksepäin katsoen vuodesta 2001 nykypäivään. Arkisella ja yhteiskunnan tasolla moni asia on muuttunut vuodesta 2001. Wikipedian kirjoittaminen alkoi vuonna 2001. Facebookia ei tuolloin ollut olemassa. World Trade Centerin kaksoistornit kaatuivat ja Lahdessa paljastui suomalaisten hiihtäjien doping-skandaali.

Vuoteen 2025 katsoen voimme erottaa asioita, jotka tapauksessa tulevat muuttamaan yhteiskuntaamme. Olemme poimineet tulevaisuuden tutkimuksen kentältä viisi varmaa muuttujaa. Näitä käydään läpi seuraavaksi. Näiden lisäksi on olemassa merkittäviä jännitteitä, joiden lopullisista vaikutuksista emme vielä voi tietää. Skenaarioiden avulla voimme tutkia eri ratkaisuvaihtoehtojen mahdollisia vaikutuksia. Kuvaamme keskeisiä jännitteitä ja ratkaisuvaihtoehtoja jäljempänä.

Alla kuvatut muutokset koskevat kaikkia neljää toimivien lähiyhteisöjen skenaariota. Ne saattavat akkiseltään tuntua kaukaisilta, mutta kuitenkin ne vaikuttavat monella tapaa siihen, miten tuiki tavallinen suomalainen

nen naapurusto toimii. Keitä naapurustossa asuu? Minkälaisia palveluja on tarjolla? Miten niitä tuotetaan? Miten naapurin kanssa kommunikoidaan?

MUUTOS 1. HYVINVOINTIVALTION RAHOITUS JA PALVELUT

JULKISEN SEKTORIN MENOT ovat kasvaneet. Vuonna 1990 ne olivat 8000 euroa henkilöä kohden, mutta vuonna 2012 ne olivat nousseet jo 20 000 euroon. Kasvusuunta on ongelmallinen, koska tuloja ei ole mahdollista kasvattaa vastaavasti. Tulot ovat tyypillisesti peräisin muun muassa elinkeinotoiminnasta ja työntekijöiden sekä etuuksien saajien verotuksesta. Ikärakenteen muutos vähentää palkkatuloista saatavien verojen määrää. Samaan aikaan ihmisten odotustaso erilaisia palveluja kohtaan on kasvanut. Ollaan tilanteessa, jossa pohjoismaisen valtiokeskeisen hyvinvointimallin toimivuutta joudutaan arvioimaan uudelleen. Ei näytä siltä, että talousjärjestelmä on muuttumassa vaikka varallisuutta onkin yksityisellä puolella.

MUUTOS 2. VÄESTÖ

MAAPALLON VÄKILUKU KASVAA yli 80 miljoonan ihmisen vuosivauhdilla. Kasvava väestö on pitkäikäisempää kuin koskaan aiemmin. Länsimaissa vanhusväestön osuus kasvaa dramaattisesti, kun taas kehittyvissä maissa suurimmat ikäluokat koostuvat lapsista ja nuorista. Elintasoerot liikuttavat ihmisiä maanosien välillä, ja yhä useammin myös uudet työmahdollisuudet, ihmissuhteet ja halu nähdä maailmaa. Lukutaitoisten osuus maailmassa on kasvanut, ja Suomessa koulu-

tustason nousu merkitsee sitä, että meillä on tulevaisuudessa yhä osaavampi väestö, mukaan lukien vanhusväestö. Maahanmuutto Suomeen on toistaiseksi ollut vähäistä länsieurooppalaiseen tasoon verrattuna, mutta julkisessa keskustelussa yhä useammat näkevät työperäisen maahanmuuton ainoana ratkaisuna esimerkiksi vanhusväestön hoivan turvaamiseen ja ikärakenteen tasapainottamiseen.

MUUTOS 3. TEKNOLOGINEN PLANETARISMI

TEKNOLOGIAN KEHITYS ja teknologioiden käyttöönotto on edennyt huimin harppauksin läpi 1900-luvun aina tähän päivään saakka. Nykyisin käytämme täysin arkipäiväisesti verkottunutta teknologiaa pitääksemme yhteyttä toisiimme, seurataksemmme aikaamme, työskennelläksemme ja viihdyttääksemme itseämme. Tietoverkot muodostavat järjestelmiä, jonka kautta yhä suurempi osa ihmiskuntaa voi jakaa tietoa, käydä kauppaa ja muodostaa yhteisöjä ajasta ja paikasta riippumatta. Tämä kehitys tuskin katkeaa ja siitä tulee sukupolvi sukupolvelta yhä vankempi osa kulttuuriamme, talouttamme ja yhteiskuntaa.

MUUTOS 4. NIUKKENEVAT RESURSSIT JA TOIMIALOJEN MUUTOS

EDELTÄVÄT 200 VUOTTA ovat olleet kasvavan vaurauden aikaa. Tämä vauraus on perustunut laajentuvalla luonnonvarojen käyttöön otolle sekä tavoille tuottaa niistä energiaa. Nykyinen talousjärjestelmä on riippuvainen luonnonvarojen ja energian runsaasta

käytöstä ja edullisesta hinnasta. Viimeisen viiden vuoden aikana esitetyissä arvioissa kaivannaisten, kuten öljyn, hinnat ovat kääntymässä pitkäaikaiseen nousuun. Monien kriittisten resurssien tuotantokuippu on jo nähty. Tämä merkitsee sitä, että niin arkisen elämämme kuin yhteiskuntiemme perusainekset ovat niukkenemassa rajusti. Globaali talousjärjestelmä, kansantalouksien moottorit, suuret toimialat ja elämäntapojemme perusteet on keksittävä uudelleen.

MUUTOS 5. GLOBAALI TALOUS

NÄIHIN PÄIVIIN SAAKKA on totuttu puhumaan teollisuusmaista ja kehitysmaista. Rikkaiden ja köyhien maiden välinen kuilu on kuitenkin parhaillaan täyttymässä keskiluokkaan nousevista talouksista. On arvioitu, että vuonna 2022 maailman keskiluokkaisten määrä ylittää köyhien määrän ja että vuoteen 2030 mennessä enemmistö maailman väestöstä on noussut köyhydestä keskiluokkaan. Talousjärjestelmä on muuttunut, kun tuotanto ja kulutus ovat siirtyneet teollisuusmaista nousevien talouksien maihin. Osaamistason nousu ympäri maailmaa on mahdollistanut itsenäisten innovaatiokulttuurien synnyn. Tulevaisuudessa useimmat kansakunnat ovat mukana kilpailemassa tuotteillaan ja osaamisellaan samoilla globaaleilla markkinoilla.

KAKSI KESKEISTÄ JÄNNITETTÄ, NELJÄ SKENAARIOTA

TÄMÄN RAPORTIN pohjaksi tehtyjen haastattelu- ja kyselytutkimusten (Delfoi) pohjalta tunnistettiin kaksi keskeistä yhteiskunnallista jännitettä, jotka määrittävät erilaisia

tulevaisuudennäkymiä. Nämä jännitteet liittyvät yhtäältä työhön ja toisaalta päätöksentekoon ja palvelujärjestelmään. Jännitteillä on kaksi ääripäätä:

- Työelämä voi olla joko joustavasti työlistävää tai meritokraattista (eli yksilön suorituksiin ja pätevyyteen perustuvaa)
- Päätöksenteko- ja palvelujärjestelmä voi olla joko kansalais- tai valtiovetoinen²

Yhteiskunnallisten jännitteiden eri ääripäitä yhdistämällä saatiin neljä erilaista yhteiskunnallista asetelmaa, joissa toimivien lähiyhteisöjen toimintaa tutkittiin tarkemmin. Syntyi neljä erilaista toimivan lähiyhteisön skenaariota:

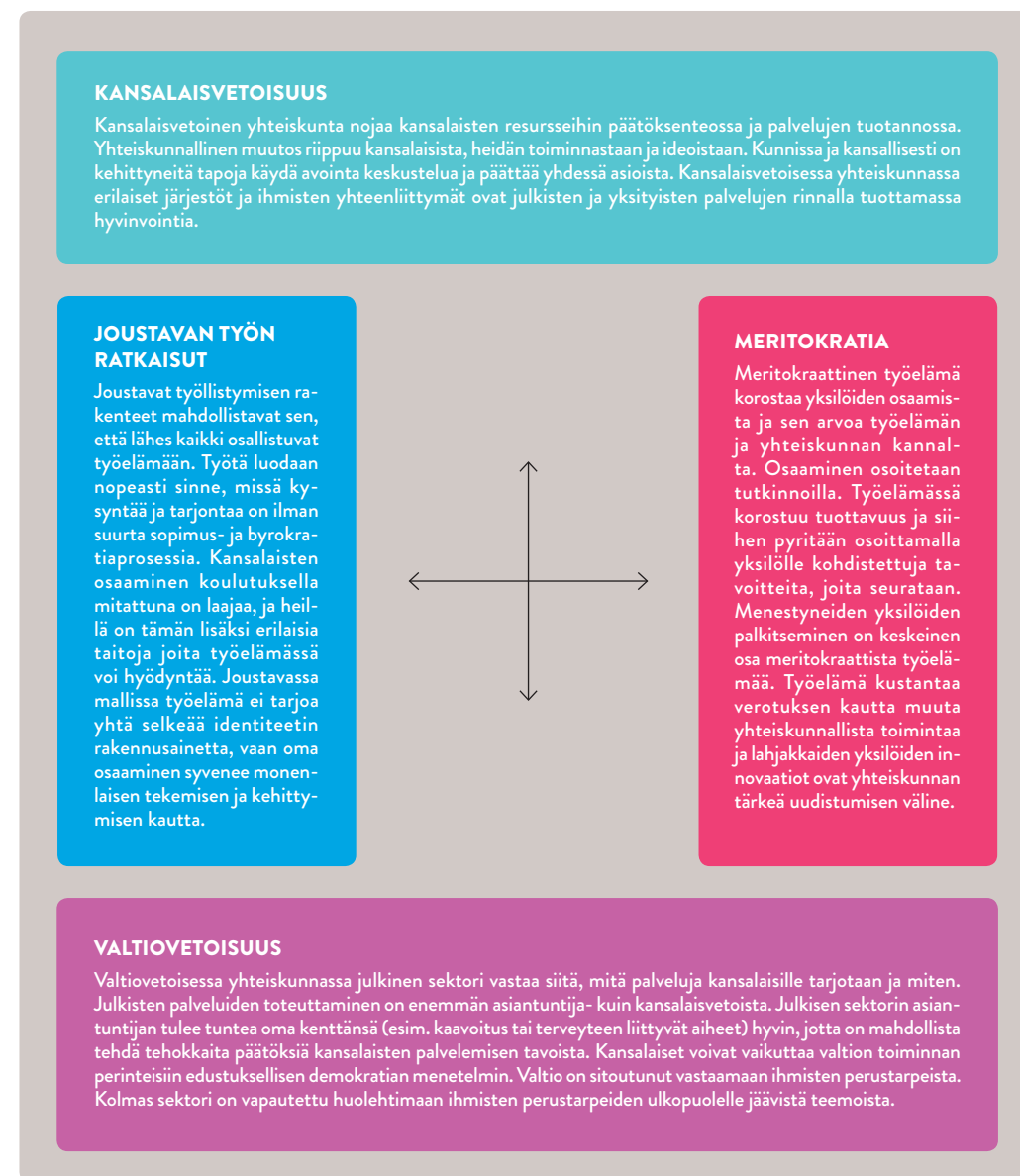
- **VAIKUTTAVA KANSALAINEN** (kansalaisvetoisuus + joustavat työn ratkaisut)
- **KAIKKI SOUTAA** (kansalaisvetoisuus + meritokratia)
- **UTELIAAT OPPIJAT** (valtiovetoisuus + joustavat työn ratkaisut)
- **GUANXI-YHTEISKUNTA** (valtiovetoisuus + meritokratia)

MITEN SKENAARIOT TEHTIIN?

SKENAARIOT TEHTIIN hyödyntämällä tulevaisuuden tutkimuksen menetelmiä, erityisesti Delfoi-menetelmää sekä backcasting-menetelmää.

Delfoi on tulevaisuuden tutkimuksen menetelmä, jonka avulla tiettyä teemaa voidaan

² Valtiovetoisuus käsittää tässä yhteydessä koko julkisen sektorin toiminnan ja kunnat.

KUVA 2. Keskeisten yhteiskunnallisten jännitteiden ääripäät.

tarkastella monialaisen asiantuntijapaneelin avustuksella ilman, että panelistien persoonat vaikuttavat muiden panelistien vastauksiin. Delfoi toteutetaan tyypillisesti useamassa osassa: ensimmäisenä on haastatteluvaihe, jossa haetaan käsiteltävän teeman kannalta olennaisia kysymyksiä, ilmiöitä ja näkemyksiä. Toisella kierroksella asiantuntijoille esitetään haastattelujen pohjalta muodostettuja väittämiä tulevaisuudesta. Kierroksia voi olla useampiakin. Asiantuntijoiden esittämät tulevaisuutta koskevat argumentit ovat Delfoi-tutkimuksen tärkeä tuotos. Delfoi-menetelmässä vastaukset raportoidaan anonyymisti.

Tässä skenaariotutkimuksessa on hyödynnetty Delfoi-menetelmän lisäksi backcasting-menetelmää. Backcasting on menetelmä, jonka avulla tunnistetaan loogisia reittejä jostakin oletetusta, toivottavia piirteitä sisältävästä tulevaisuuden tilanteesta takaisin nykyhetkeen. Backcasting-menetelmä soveltuu erityisesti tilanteisiin, joissa voidaan asettaa tietty tavoite, joka pysyy vakiona, mutta muut muuttujat voivat vaihdella.

TYÖ TOTEUTETTIIN VAIHEITTAIN SEURAAVASTI:

1. HAASTATTELURUNGON MUODOSTAMINEN. Tutkimustyön aluksi tunnistettiin laajoja teemoja, joihin toimivien lähiyhteisöjen skenaariotyö liittyy. Tulokseksi saatiin, että kehitysvammaisten aktiivinen kansalaisuus lähiyhteisöissä liittyy asumiseen, työhön, palveluihin, hyvinvoinnin käsitykseen sekä yhteiskuntaan laajemmin.

2. HAASTATTELUKIERROS. Seuraavaksi koottiin monitoimijainen asiantuntijaryhmä (n=11), jonka jäseniä haastateltiin kutakin

erikseen edellä kuvatuista teemoista. Haastatteluilla saatiin esille keskeisiä yhteiskuntaan liittyviä jännitteitä ja näkemyksiä niihin liittyen.

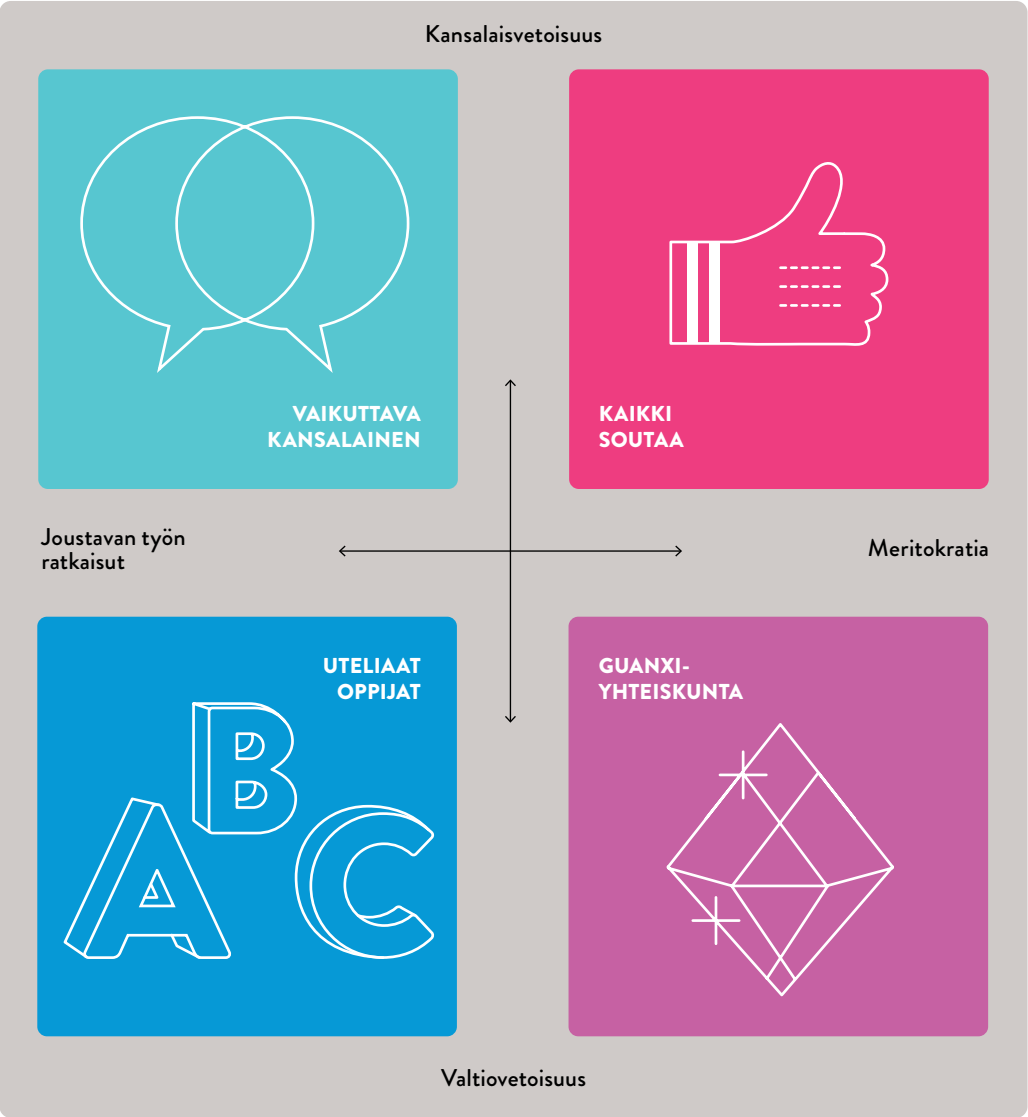
3. KYSELY 1. Haastattelujen pohjalta muodostettiin kysely, jolla haettiin lisätietoa erilaisista yhteiskunnallisista jännitteistä ja perusteluista erilaisten kehityskulkujen vahvistumiselle tai heikentymiselle. Kyselyn tulosten pohjalta määriteltiin edellä kuvatut keskeiset yhteiskunnalliset jännitteet. Kyselyyn vastasi sama ryhmä, jota oli aiemmin haastateltu.

4. SKENAARIOTYÖPAJA. Yhteiskunnallisten jännitteiden nelikenttää hyödyntämällä saatiin neljä erilaista skenaarionäkymää, joilla ei vielä ollut tarkkaa sisältöä. Haastatteluihin ja kyselyyn osallistunut ryhmä sai seurata tehtäväkseen muodostaa toimivien lähiyhteisöjen skenaariot: kuvata mitä toimivat lähiyhteisöt näissä erilaisissa näkymissä toiminnallisesti ovat sekä miten toivottuun tilanteeseen on päästy. Tässä työskentelyssä hyödynnettiin backcasting-menetelmää.

5. KYSELY 2. Edellä työpajassa työstettyjä kehityspolkuja tarkennettiin vielä toisella Delfoi-kyselyllä, joka osoitettiin uudelle, aiempia kierroksia laajemmalle ja heterogeenisemmälle asiantuntijaryhmälle (n=20).

6. SKENAARIOIDEN VIIMEISTELY. Lopuksi Demos Helsingin tutkijat kirjoittivat toimivien lähiyhteisöjen skenaariot auki kokonaisuudessaan.

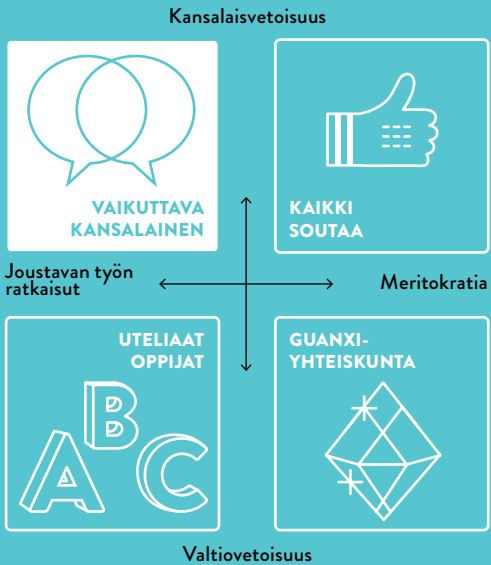
TOIMIVIEN LÄHIYHTEISÖJEN SKENAARIOT

KUVA 3. Toimivat lähiyhteisöt 2025

1. VAIKUTTAVA KANSALAINEN

Skenaario Vaikuttava kansalainen kuvaa elämää yhteiskunnassa, jossa osallistuminen paikalliseen päätöksentekoon on suoraa ja konkreettista. Työpaikkapulan vuoksi kansalaiset ovat luoneet joustavan työn mallin. Työelämä on muuhun elämään sekoittunutta. Joustavuuden ja lisääntyneen paikallisuuden myötä lähiyhteisöillä ei ole yhtä tiettyä elämänrytmää, jonka ulkopuolella voisi olla. Sen sijaan eri-ikäiset ja eritaustaiset ihmiset näkevät toisiaan jatkuvasti. Elämänhallinnan merkitys on korostunut, ja sitä opetetaan kouluissa. Järjestöt ovat aktiivisia palvelujen ja esimerkiksi kulttuurin ja urheilutoiminnan tuottajia.

”Osallisuus toteutuu parhaiten kun ihmiset tekevät itse.”

DELFOI-HAASTATELTAVA

AIKALAINEN KERTOO VUONNA 2025

” Olen jo ikänaisia. Kotini lähellä on aina auki oleva kerhotori, jossa tapaan muuta naapuruston väkeä ja askaroin kaikenlaista. Värikkään työurani aikana minulle on kertynyt paljon erilaisia taitoja ja voi sanoa, että olen oikein järjestö- ja kansalaisaktiivi. Kerhotorilla auttelen myös muita ja saan siitä vähän ylimääräistä perustulon päälle. Torilla saan samalla hoidettua pienet terveydenhuollolliset jutut sekä opastusta ja tukea uusimpien vempaimien ja yhteydenpitovälineiden käyttöön.”

ELÄMÄ LÄHIYHTEISÖISSÄ

VUONNA 2025 ERI IKÄISET ihmiset pöräävät aivan oman lähialueensa tuntumassa ympäri vuorokauden. He käyvät työssä, käyttävät paikallisia palveluja, hoitavat yrityksensä asioita ehtiessään tai osallistuvat järjestötyöhön. Moni osallistuu yhteisten asioiden ratkomiseen, koska vaikuttaminen on helppoa, konkreettista ja suoraa. Lähiyhteisö on fyysisesti läsnä ja koettavissa käytännössä koko ajan.

Työelämä ja muu elämä sekoittuvat, sillä eri tavoin hankittuja taitoja käytetään joustavasti ajankohdasta ja tekemisen laadusta riippumatta. Ihmisten jatkuvasti vaihtuvat työllisyys-/työttömyysjaksot saavat aikaan sen, että yhteiskunnalla ei ole yhteistä elämänrytmiä, jonka ulkopuolella voisi olla. Sen sijaan eri-ikäiset ja eritaustaiset ihmiset näkevät toisiaan jatkuvasti.

Kansalaisvaikuttamisen ja lisääntyneen paikallisuuden myötä asuinalueiden kehittämisen merkitys on korostunut. Tästä on opittu paljon; kaupallisten ja julkisten palvelujen lisäksi asuinalueille halutaan tilaa, jossa voi toimia vapaasti ja liikkua, tilaa, jossa voi kokoontua ja järjestää yksityistilaisuuksia sekä tilaa, jossa voidaan ommella, maalata, rakentaa, lukea, laulaa ja tehdä työtä.

Tee-se-itse on suosittu ratkaisu vapaa-ajan aktiviteeteissa.

Järjestöt ovat usein luonteeltaan hyvin paikallisia, minkä seurauksena oman naapuruston ja kaupunginosan ihmiset ovat tulleet tutuiksi. Työyhteisön tärkeys on vähentynyt järjestöyhteisön myötä. Usein järjestötyö vaatii myös uudenlaista infrastruktuuria – esimerkiksi pienet paikalliskirjastot vaativat erilaista kaavoitusta kuin keskitetyt ratkaisut. Kansalaisraadeilla on paljon valtaa lähiympäristön suunnittelussa ja lähipalveluiden sijoittelussa. Valtio tukee uusia kansalaisjärjestöpalveluita kannustamalla uusiin kaavoitusratkaisuihin. Esimerkiksi täydennysrakentamista käsitellään osana palveluverkkojen kehittämistä ja ylläpitämistä.

Ihmiset osallistuvat työhön ja kansalaistoimintaan aloittaen yhä nuorempina ja jatkaen pidemmälle vanhuuteen kuin aiemmin. Joustava työelämä ja järjestötyön sekä kansalaistoiminnan tuominen naapurustoihin ja taloyhtiöihin on tuonut mielekästä tekemistä niin nuorelle väestölle kuin mahdollistanut aktiivisen osallistumisen vielä eläkeiässäkin.

MITEN TÄHÄN ON TULTU?

MUUTOSVOIMAT VUONNA 2013:

- Demokratian ja poliittisen osallistumisen kriisi
- Avoimen osallistumisen teknologiskulttuurinen läpimurto
- Ihmisten elättäminen on kallista – työelämään pitää olla helppo päästä
- Järjestöt etsivät itseään

Teknologinen kehitys 2010-luvun alkupuolella mahdollisti lukuisat kansalaishankkeet, jotka pyrkivät luomaan kansalaisille erilaisia ja monipuolisia keinoja osallistua julkiseen toimintaan ja vaikuttaa valtioon. Tämänkaltaisen uusi vaikutuskeino oli esimerkiksi Kansalaisaloite.fi -palvelu. Vuonna 2013 palvelu keräsi yhden päivän aikana 100 000 puoltoääntä tasa-arvoisen avioliittolain luomiseksi, mikä havahdutti monet huomaamaan uuden osallistumiskeinojen mahdollisuudet.

Kehittyneet verkkoteknologiat mahdollistivat kansalaisille monenlaisia osallistumiskeinoja yksinkertaisesta äänestamisestä kunnan osallistuvaan budjetointiin. Samanaikaisesti julkisen sektorin oli tietojärjestelmiensä kehittyessä mahdollista paremmin kerätä ja välittää tietoa toiminnastaan. Uudet osallistumishankkeet kannustivat julkista sektoria julkaisemaan yhä enemmän avointa tietoa. Osallistumishankkeet muodostivat tästä tietomäärästä kansalaisille muotoiltua tietoa, jonka perusteella uusilla osallistumistekniikoilla oli mahdollista ottaa tehokkaasti ja tarkasti osaa julkisen sektorin toimintaan. Aluksi uusia osallistumishankkeita käyttivät ja ajoivat eteenpäin vain rajallinen joukko

varhaisia omaksujia, mutta lukuisten onnistuneiden esimerkkien kautta hankkeet saivat yhä enemmän yleisöä ja käyttäjiä, ja kansalaisten keskuudessa heräsi uusi usko elinympäristöön vaikuttamisesta uuden osallistumisen keinoin. Innostavia esimerkkejä saatiin Islannista ja Virossa, joissa kansankokousten avulla laadittiin kokonainen perustuslain uudistus tai käytettiin kansankokousta ratkomaan poliittista kriisiä.

Edustukselliseen järjestelmään tottuneet poliitikot suhtautuivat aluksi ristiriitaisin tuntein kansalaisten haluun vaikuttaa suoraan kunnan tai valtion asioihin. Toiset iloitsivat poliittisen vaikuttamisen renessanssista, toiset kokivat suurena uhkana sen, että massat ohjaisivat päätöksentekoa.

Vuoden 2016 kunnallisaaleissa asiasta nousi jopa ehdokkaita jakava myrsky; löytyi sekä "itsenäisiä ajattelijoita", jotka irtaantuivat joukkojen vallasta ja korostivat oman

työnsä merkitystä kunnallispolitiikassa että "valistuneita vallanjakajia", jotka ottivat kansalaisten osallistumisen lisäämisen päätaivoitteikseen. Osallistuminen nousi otsikoihin, asioista äänestettiin ja kansalaiset olivat kiinnostuneempia kuin koskaan.

Vuonna 2025 osallistuva päätöksenteko, kansalaisneuvostojen ja alueraatien käyttäminen ovat arkipäivää. Kansalaisjohtoisesti on ratkottu niin monimutkaisia työllisyyden ja verotuksen kysymyksiä kuin tehty ratkaisuja yhdyskuntasuunnittelusta. Päätökset palvelujen järjestämisestä ja rahoittamisesta ovat olleet vaikeimpia, mutta poliitikkojen ja median yllätykseksi kansalaiset ovat olleet valmiita tekemään vaikeitakin itseensä kohdistuvia etuuksien ja palvelutason alennuspäätöksiä. Samaan aikaan arkisen

Kansalaiset olivat kiinnostuneempia kuin koskaan.

rakennetun ympäristön, viheralueiden, esteettömyyden, energiansäästöön liittyvien ja muun arjen hyvinvointia koskevien aloitteiden ja päätösten määrä on huimasti kasvanut. Kansalaisvoimin on luotu kannuksia niin energiatehokkuudelle, tiiviille lisärakentamiselle, liikuntapaikkojen lisäämiselle kuin aikapankkien ottamiselle osaksi julkisia palveluja. Julkisella sektorilla ja kunnissa ajatellaan, että yhteistyö kansalaisten kanssa on lähtökohtaisesti hyvä asia ja sitä on tuettava kaikilla keinoilla. Esimerkiksi kouluista on muokattu iltaisin etätöläisten käytössä olevia yhteisrakennuksia ja virastoista on tehty kansankokousten käyttötilaa.

Uuden kansalaisvetoisen yhteiskunnallisen vaikutustyön näkyvimpiä saavutuksia on työelämän uudistaminen. Elinkeinoelämän rakenne on muuttunut vuodesta 2013, sillä useat toimialat ovat hiipuneet luonnonvarojen hintojen kallistuttua. Materiaalien ja resurssien uusiokäyttöön liittyvät alat ovat korvanneet osan hiipuneista toiminnoista, mutta suurin muutos on palvelualojen kasvu. Rakennemuutos on aiheuttanut pitkäaikaistyöttömyyttä. Koulutusohjelmat eivät ehtineet uudistua tarpeeksi ajoissa muuttuvaa työelämää vastaavaksi, mikä on lisännyt kuilua työelämän tarpeiden ja ihmisten osaamisen välillä. Ihmisten elättäminen yhteiskunnan varoilla tiedettiin kalliiksi ja samaan aikaan työelämää oli vaikea päästä. Rakennemuutoksessa useat kymmenet tuhannet ihmiset kokivat suurta henkistä turhautumista kun työelämä tuntui saavuttamattomalta.

Kansalaiset halusivat nopeita ratkaisuja työpulaan. Useilla foorumeilla puitiin tietoa erilaisista ratkaisumalleista ja niiden seurauksista. Vaikutuksia pyrittiin konkretisoimaan mahdollisimman pitkälle kansalaisten elämään, yritysten toimintamah-

dollisuuksiin ja kansantalouteen saakka. Lopulta kansalaisvetoisesti luotu ratkaisu ihmisten työllistämiseen löytyi joustavuudesta. Työhönottoa haluttiin helpottaa, työmarkkinoista tehdä saavutettavampia ja työtehtävien kriteerejä keventää. Verotuksen ja etuisuuksien joustavuutta lisäämällä ihmiset saatiin liikkumaan palkkatyön ja harrastusten välillä. Aktiivisella kansalaistoiminnalla pystyttiin luomaan tilaa joustavalle työlle.

Joustavan työn mallissa on tärkeä löytää työtä, joka vastaa työntekijän omaa elämäntilannetta ja mieltymyksiä. Työ pitää olla verrattain helppoa sovitaa omiin taitoihin ja voimiin. Taidoiksi ei mielletä enää pelkästään koulutuksen mukaisia taitoja, vaan harrastuksissa ja muilla elämäntilanteilla karttuneet tiedot ja taidot ovat myös arvokkaita työelämän kannalta. Näin omaishoitajia voidaan käyttää hoitotyössä, opiskelijajärjestöjen rahastonhoitajia yritysten taloudenpidossa ja tee-se-itse-rakentajia korttelitalon kunnostajina.

Joustavan työn mallissa työelämässä ollaan käytännössä koko elämän ajan, eikä erikseen määriteltyä eläkeikää ole. Työelämässä on helppo toimia muutenkin kuin 40 tuntia viikossa arkipäivisin. Kuormittavissa elämäntilanteissa työtä voi tehdä osanaikaisesti. Osa-aikaisen työn ja pätkätyön kasvanut tarjonta on lisännyt nuorten ja ikääntyneiden työssäoloa jo vuonna 2025, ja pitkäaikaistyöttömyys on katoamassa yhteiskunnallisten ongelmien listalta. Odotettavissa on, että työurat tulevat pidentymään.

Työllisyyden rakenteen muutos ei kuitenkaan ole toteutunut täysin ongelmitta. Uudessa järjestelmässä työnantajien on helppoa reagoida suhdannevaihteluihin eli tarpeiden mukaan irtisanoa ja palkata nope-

asti työntekijöitä. Tämä on luonut pitkäaikaistyöttömyyden tilalle runsasta pätkaikaistyöttömyyttä, jossa työnantajat voivat vaihtua nopeasti ja välillä työtä ei ole. Monet kokevat epämukavuutta tämänkaltaisesta epävakaudesta ja epäjatkuvuudesta. Useat työllistävät itseään myös osa-aikaisina yrittäjinä ja toimivat esimerkiksi erilaisia palveluja tuottavissa järjestöissä.

Päätös- ja suunnittelutyön lisäksi kansalaisten osallistuminen on lisääntynyt monien palvelujen tuottamisessa. Työelämän joustava, taitoja koulutuksen sijaan korostava malli on heijastunut myös julkiselle palvelusektorille. Monissa julkisen sektorin töissä pätevyys- ja vaatimustasot ovat keventyneet. Näitä töitä valtion on ollut mahdollista ulkoistaa laajamittaisesti, pääasiassa aktiivisille järjestöille.

Keskustelukanavia löytäneet kansalaiset alkoivat nopeasti keskustella esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeista, palvelujen sisällöistä ja vioista. Uudistuksia kaivattiin niin saatavuuteen kuin palvelukokemukseen. Samaan aikaan 2010-luvun alun Suomessa perinteisesti todella laaja järjestötoiminta kohtasi vaikeutta löytää uusia, hallinnollisiin rutiineihin ja pitkäjänteisyyteen sitoutuneita jäseniä. Järjestökenttä oli menettämässä veto-voimaansa spontaanien tempausten ja yhden asian tapahtumien vauhdikkaan yleistymisen ajalla.

Palvelujen tuottaminen ja pitkäjänteinen vaikuttaminen näyttivät kuitenkin suuntaa uudelle järjestöjen kulta-ajalle. Järjestöt pystyivätkin nyt olemassa olevien rakenteidensa turvin koordinoimaan, rekrytoimaan, kouluttamaan ja sisällöllisesti vastaamaan tarvittaessa monesta palvelusta. Osa järjes-

töjen tuottamista palveluista kuten päivähoito, asumis- ja yhteisöneuvonta, pitkäaikaissairauksien vertaistuki sekä kotiapu turvattiin verovaroin, kun taas esimerkiksi kulttuuri- ja urheilutoimintaa päätettiin tuottaa vapaaehtoisvoimin. Valtion vastuulle jäivät esimerkiksi sairaanhoito ja suuri osa infrastruktuurin ylläpidosta. Kansalaisille uusi järjestelmä tarkoitti myös uusien resurssien avautumista: osallistumalla järjestötoimintaan voi ansaita palvelusetelin kaltaista ostovoimaa, jolla voi itse hankkia hyvinvointipalveluita.

Alat, joissa hyvinvoinnin tuottaminen on siirtynyt järjestöille, ovat paikallistuneet ja monipuolistuneet. Vuonna 2025 palveluiden järjestäjät ovat usein paikallisia järjes-

töjä, joita voi olla alueellisesti lukuisia samoilla markkinoilla. Valtio määrittelee rahoittamilleen palveluille kriteerit ja seuraa palvelujen laatua.

Aktiivinen kansalaiskeskustelu vähentää huonojen palveluntuottajien käyttöä. Palveluissa on eroja, mutta toisaalta palveluja tuottavien järjestöjen oma paikallishistoria ja -ymmärrys on lisännyt niiden vaikuttavuutta; ratkaisut keksitään, kun ympäristö tunnetaan.

Kaikille alueille palvelujen tuottajia ei ole tosin löydetty, ja näillä alueilla palvelujen taso voi olla heikkoakin, kun tervettä laatukilpailua ei ole. Valtio joutuu usein ostamaan korvaavia minimipalveluita hajanaisilta yrittäjiltä. Volyymien pienuuden vuoksi suuret yritykset harvoin eksyvät esimerkiksi hajasutusalueille, kun kyseessä on kasvokkain tehtävä palvelutyö.

Joustavan työllistymisen mallin myötä kansalaisten taloudellinen tilanne on vaihtelevampi ja keskimääräinen ostovoima on

Monet työllistävät itsensä osa-aikaisina yrittäjinä.

laskenut. Tämä näkyy muun muassa siinä, että ostoskeskuksia on jouduttu sulkemaan ja ihmiset jakavat entistä enemmän käytössä olevia resurssejaan. Ostovoiman laskua koetetaan hillitä voimakkailla verotuksen kautta tapahtuvilla tulontasauksilla.

Niin joustavaan työelämään sopeutuminen kuin palvelujen muutos on vaatinut uusien taitojen omaksumista, eikä se ole ollut aivan helppoa. Kansalaisten on vuonna 2025 kyettävä yrittäjämäiseen asenteeseen myös palkkatyössä. Omien taitojen oikeanlainen esilletuonti sekä usein nopea vaihtelu

työtehtävästä toiseen nostavat itseohjautuvuuden ja sopeutumisen tärkeiksi selviytymiskyvyiksi.

Yhtä lailla hyvinvointipalvelujen kuluttamisessa on pystyttävä toimimaan älykkäänä kuluttajana kuntien, järjestöjen ja yritysten moninaisessa palvelutarjonnassa. Monet iäkkäämmät kansalaiset kokevat yksilön omatoimisuutta korostavan maailman ahdistavaksi, ja koulut – jotka usein ovat kansalaisjärjestöjen toteuttamia – ovat reagoineet aloittamalla elämänhallinnan opetuksen.

2. KAIKKI SOUTAA

Skenaario Kaikki soutaa kuvaa maailmaa, jossa kansalaisilla on oikeuksien lisäksi erilaisia velvollisuuksia. Yhteiskuntaa ylläpidetään sekä elinkeinotoimintaa verottamalla että kansalaistyön kautta. Kansalaistyöllä voi saada etuuksia, verohelpotusta tai alennusta palveluista. Kansalaistyötä voi tehdä esimerkiksi osallistumalla järjestötoimintaan tai oman asuinalueen ylläpitoon. Tieto kulkee kaikille yhteisen rekisterin kautta. Julkinen sektori on selvinnyt ikärakenteen muutoksesta kumppanuuksien avulla. Palveluja tuottavat julkinen sektori, järjestöt, yritykset ja kansalaiset itse. Moninainen palveluntuottajajoukko on lisännyt tiedonvaihdon merkitystä. Ihmiset arvioivat palveluja tiuhaan ja äänestävät jaloillaan, jos laatu ei miellytä. Sosiaalimenot muodostavat suuren osan valtion budjetista ja työelämä on verotuksen kautta tärkeä rahoittaja. Työelämässä kilpaillaan kyvykkäistä osaajista, jotka pitävät yritystoiminnan vilkkaana.

”Työn käsite laajentuu ”tekemiseksi”, johon kuuluu monenlaisia arjen aineksia.”

DELFOI-HAASTATELTAVA

AIKALAINEN KERTOO VUONNA 2025

”Muistan, että vuonna 2013 vuokratotaloyhtiön asukaskokoukseen ei osallistunut juuri kukaan. Se oli aikaa, kun ihmisillä ei ollut lähiyhteisössään velvollisuuksia. Nyt vuonna 2025 jokainen on velvollinen osallistumaan lähiympäristön ylläpitoon ja taloyhtiön toimintaan. Se on kyllä hyvä, että osallistumisesta saa myös vastinetta. Esimerkiksi minä hoidan taloyhtiön saunavuorojen varaus-, siivous- ja maksuasioita ja saan sillä alennusta terveystalveta. Teen muitakin pieniä hommia. Meidän taloyhtiössä on myös aikapankki, jossa jaamme tavaroita ja pieniä palveluksia keskenämme. Ihan sellaisia arkisia juttuja.”

ELÄMÄ LÄHIYHTEISÖISSÄ

VUONNA 2025 lähiyhteisöissä on elämää. Suuri osa ihmisistä käy palkkatyössä, mutta monissa töissä työtä jaetaan joustavasti sen mukaan, mikä on kenellekin kätevinä. Taloyhtiöihin on tehty lisärakentamista, ja asuinalueilla on monenlaisia jaettuja työpisteitä ympärivuorokautiseen käyttöön.

Tekeminen ei rajoitu työelämään. Moni nuori, aikuinen ja vanhus ei ole löytänyt palkkatyötä, mutta tekee vastikkeellista talkootyötä oman asuinalueensa hyväksi tai erilaisten harrasteryhmien parissa. He osallistuvat esimerkiksi kansalaisraateihin, ohjaavat liikuntaryhmiä, antavat aikaansa lapsille ja vanhuksille tai järjestävät tapahtumia. Nämä työt lisäävät kokemusta ja osaamista työelämänkin kannalta.

Tulotasossa on suurta vaihtelua. Yrityksissä yksilökeskeinen osaamiskulttuuri on kannustanut palkitsemiseen kun taas työelämän ulkopuolella olevien nauttimat vastikkeelliset etuudet ovat melko vaatimattomia. Taloudellinen niukkuus on lisännyt jakamisen merkitystä; erilainen resurssien yhteiskäyttö ja vaihto on lisääntynyt.

Erilaisten sosiaali- ja terveystalvetausten vaikuttavuutta sekä minkä tahansa palvelun toimivuutta arvioidaan monitoimijaisesti niin vertais- kuin asiantuntijajoukolla. Tämä ei kuitenkaan ole riittävää, koska toimijajoukko on kirjava ja laaja. Näin ollen pettymyksiltä ei säästy, mutta niistä otetaan oppia nopeasti. Ihmiset jakavat tiuhaan arvioita ja arvosanoja käyttämistään palveluista, ja joukot äänestävät jaloillaan.

MITEN TÄHÄN ON TULTU?

MUUTOSVOIMAT VUONNA 2013:

- Hyvinvointivaltion vastuuajattelun ristiveto
- Työn mielekkyyden yhteys kohonneeseen tuottavuuteen
- Yksilöiden osaamista juhlija työelämä

Monimuotoistuvan yhteiskunnan on vaikea sovittaa massatuotanto-tyyppisiä palveluja yksilöllisiin palvelutarpeisiin. Tämä huomattiin vuonna 2013, kun sekä kuntarakenne että sosiaali- ja terveystalvet uudistuivat. Takkuiset suunnitteluponnistukset johtivat kuitenkin aikalisään. Lopputuloksena päädyttiin siihen, että kattavien julkisten palvelujen sijaan palveluntuotantoa avattiin uusille toimijoille, ensimmäisenä sosiaalipalveluissa.

Vuonna 2025 alueellisen ja paikallinen tapa tuottaa palveluita tavallisesti vaihtelee, koska jokaisella alueella on hieman erilainen ikärakenne ja erilaisia resursseja käytettävissään. Palvelun tuottaja on monia.

Julkinen sektori on selvinnyt ikärakenteen muutoksesta kumppanuuksien avulla. Julkinen sektori vastaa palvelujen laadunvalvonnasta ja tuotannon ohjauksesta, mutta peruspalveluista alkaen palveluita tuottavat laajasti myös yksityinen ja kolmas sektori. Tie tähän järjestelyyn on ollut henkisesti pitkä. Vuosien keskustelujen ja uusien toimienpiteiden, taloudellisten kriisien ja eläkeikäisten väestön osuuden nopean kasvun myötä lopulta päädyttiin siihen, että laajasta julkisesta sektorista ei voida pitää kiinni. Vuonna 2025 esimerkiksi hoivatyön osalta

julkinen sektori lähinnä arvioi palvelujen vaikutuksia ihmisten elämään. Näiden vaikutusten arviointia koordinoi kunnat ja arviointiin osallistuvat kansalaisten palveluarviointiryhmät.

Kansalaiset itsekin tuottavat paljon palveluja, koska he haluavat kerryttää eläkettä tai saada verohelpotuksia tai alennuksia käyttämistään palveluista. Tähän on tultu, koska kunnat haluavat kannustaa ihmisiä osallistumaan yhteiskunnan ylläpitämiseen sekä verotuksen että konkreettisen toiminnan kautta. Paitsi kannustusta myös velvoitteita käytetään. Yhteiskunnallisessa murroksessa osallistumisesta on käyty pitkä arvokeskustelu, jolla on luotu uusi reilun pelin sääntö: jokaisen pitää antaa panostaan, niin

saa resursseja itselleen. Kansalaisvelvollisuudet on yleisessä käytössä oleva termi, jonka rinnalla puhutaan myös ”jokamiehen velvollisuuksista”.

Ihmisillä on kansalaisvelvollisuuksia.

Vuonna 2025 ihmisillä on siis kansalaisoikeuksien lisäksi kansalaisvelvollisuuksia. Julkisen sektorin uusi rooli on alkanut selkiytyä, mutta se ei ole ollut aivan kivutonta. Se on sisältänyt myös luopumista. Huoli ihmisten ajautumisesta erilleen ja toistensa varaan on ollut paikoin suurtaakin. Kuitenkin on pidetty kiinni siitä, että jokaista tarvitaan entistä enemmän, oli hän sitten työelämässä, osatyökykyinen, eläkkeellä, vanhempainvapaalla, opiskelija tai työtön.

Työttömyys on itse asiassa huono termi enää kuvaamaan oloa palkkatyön ulkopuolella, oikeammin ihmisillä on lupa olla toimeentuloa vain sairaana ollessaan. Koska ikääntyneessä väestössä monella on erilaista kremppaa, on määritelty laaja kirjo tehtäviä, joihin oman kunnan mukaan voi osallistua.

Suuri osa 1900-luvun jälkipuoliskon aikana synnytytyistä etuuksista on purettu, mutta niitä korvaavaa taloudellista tukea voi saada vastikkeellisesti osallistumalla valtion suoraan tai järjestöjen kautta osoittamiin talkootöihin. Taloudellinen tuki voidaan keskeyttää, mikäli talkootöistä luistetaan.

Ne, jotka ovat työelämässä ja tienaaavat enemmän, maksavat enemmän palveluista, kun taas moni työelämän ulkopuolella oleva maksaa osan palveluista vapaaehtoisuudella. Vapaaehtoisuutta tehdään edelleen myös vastikkeetta, mutta julkisen sektorin uusi kumppanuusmalli pohjautuu vahvasti siihen, että kaikkia houkutellaan talkoisiin yhteisten asioiden puolesta. Talkootyön saa rekisteröityä helposti käyttämällä verohallinnon, Kansaneläkelaitoksen, sosiaalitoimen ja kansalaisten yhteistä Sopimus-kone-palvelua. Vuonna 2025 valmistellaan parhaillaan monimutkaisen eläke- ja etuusjärjestelmän jäänteiden purkamista; suunnitteilla on talkootyön ja sosiaalisen tuen toimintoja koordinoiva sekä verohallintoa hoitava instituutio, joka vielä etsii nimeään.

Järjestöt ovat kunnille haluttuja kumppaneita, koska niitä sitovat eettiset ja edunvalvontatyyppiset kysymykset estävät järjestöjä nostamasta hintoja kattoon.

Sosiaaliset palvelut toimivat aluksi kansakunnan koekaniineina uusille palvelujen tuottamisen tavoille. Kokeiluihin yhdistettiin aikapankkitoimintaa ja mobiilisovelluksia, jotka tekivät toiminnasta palkitsevaa, yhteisöllistä ja pelillistä. Esimerkiksi vanhusen ulkoiluttamiseen kannustava Vie vanhus ulos -kampanja levisi kansalaisten keskuudessa suosituksi toiminnaksi ja vanhusen yksinäisyyteen päästiin sen kautta vaikuttamaan. Vuonna 2025 kansalaiset pääsevät käyttämään aikaansa myös antamalla tovin mielenterveystyöhön. Vuonna 2025

kansalaistoiminta on laajaa myös perinteisen järjestösektorin ulkopuolella.

Palvelutuottajien runsas määrä voi yksittäisen ihmisen näkökulmasta näyttäytyä aika ajoin aikamoisena viidakkona. Onneksi erilaiset avoimet arviointipalvelut ja kansalaisten arviointiraadit ovat yleistyneet. Vuonna 2025 ihmiset vaihtavat ahkerasti tietoa eri palveluntuottajista ja vertaisista, jotka osallistuvat palveluntuotantoon. Näin saadaan eroteltua jyvää akanoista ja vältetään huonojen palvelutuottajien käyttöä.

Julkisten tilojen käyttöä on alettu arvioida uudella tavalla. Julkinen sektori, järjestöt, kansalaiset ja yritykset ovat löytäneet tapoja ylläpitää ja kehittää rakennuskantaa yhdessä. Esimerkiksi elinkaarimallissa rakennusliike rakentaa kiinteistön ja vuokraa sen kaupungille tai järjestöille. Järjestövoimin voidaan myös huoltaa tai korjata rakennuksia. Joissakin tapauksissa yhdistelemällä julkisten tilojen käyttöä on vapautettu kiinteistöjä asutuskäyttöön. Kansalaisia on nähty sijoittamassa omaa varallisuuttaan julkisen rakennuksen muutostyön pesämunaksi ja osallistumassa rakennustöihin.

Työelämä on riippuvainen kyvykkäistä osaajista. Työelämässä panostetaan yksittäisiin osaajiin, joiden erityiskykyjä kehitetään. Näistä osaajista myös kilpaillaan.

Vuonna 2025 yritykset, järjestöt ja julkisen sektorin toimijat hyödyntävät laajasti tietoa työn mielekkyyttä ja tuottavuutta lisäävistä tekijöistä. Työntekijöistä halutaan pitää kiinni, mutta riskejä työn tuottavuuden laskuun ei ole varaa ottaa. Rekrytointien hinta on korkea, ja niitä tehdään huolella. Head hunting -palvelujen käyttö on yleistä. Jokaiselle rekrytoitulle työntekijälle on asetettu selkeät tavoitteet. Tavoitteiden toteuttamisessa työn organisointi voidaan tehdä joustavasti ja erilaisia työn tekemisen tapoja

noudatellen. Etätö on lisääntynyt kehittyneen teknologian myötä.

Vuonna 2025 palvelualat ovat erityisen suuria. Työvoima on monikansallista. Erilaiset tulkki- ja välityspalvelut ovat kysyttyjä, kun ammattitaitoa haetaan ahkerasti maan rajojen ulkopuolelta etenkin haja-asutusalueille.

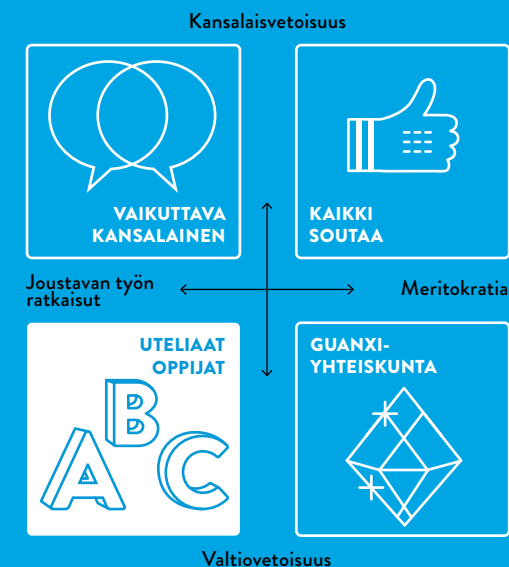
Yritysten toimintaa halutaan edistää voimakkaasti, koska huolimatta pienentyneestä

ja avautuneesta julkisesta sektorista ja kasvaneesta talkootyön osuudesta sosiaaliset menot ovat edelleen suuri osa valtion menoista.

Koulutusohjelmien aloituspaikat ja alat määräytyvät pitkälti työelämän tarpeiden pohjalta. Koulutuksen sisältöihin on lisätty roimasti työelämään valmentavia elementtejä, kuten harjoitteluja, ongelmanratkaisua ja soveltavia opintojaksoja. Näin saadaan aiempaa enemmän osaajia työelämään.

3. UTELIAAT OPPIJAT

Skenaario Uteliaat oppijat on kuvaus yhteiskunnasta, jossa yksilöllisyys ja jatkuva itsensä kehittäminen ovat tärkeitä. Työelämä on pätkittäistä, mutta utelias oppiminen kytkee kokemuksia toisiinsa. Uran sijaan puhutaan elämäntyöstä. Jatkuva uuden oppiminen ja vaihtelu on myös kuluttavaa, ja palautumisen varmistamiseksi työviikon ja työpäivän pituus ovat lyhentyneet vuodesta 2013. Koulutuksessa painotetaan työelämätaitoja ja korkeakouluissa useimmille riittää alkuun alempi korkeakoulututkinto. Ihmisten yleinen tulotaso on matala ja aikaa vietetään paljon lähellä kotia. Taloudellista jatkuvuutta turvaa perustulo. Järjestöjen sijaan asioita tehdään vapaamuotoisissa porukoissa ja kokonaiset kaupunginosat saattavat profiloitua vapaa-ajan harrastusten mukaan. Joustava työ on lisännyt lasten ja vanhusten hoitoa oman kodin piirissä. Julkinen sektorin tehtävät ovat perustulon myötä vähentyneet. Henkilökohtainen budjetointi takaa sen, että julkisilla varoilla tehdään yksilön hyvinvoinnin kannalta tärkeitä asioita.

”Auki oleva yhteiskunta tarjoaa mahdollisuuksia kaikessa, missä ihmiset toimivat.”

DELFOI-HAASTATELTAVA

AIKALAINEN KERTOO VUONNA 2025

”Elän vireässä kaupunkikylässä, joka on asukkaita varten. Olemme ratkaisseet melkein kaiken omavaraisesti: sähköntuotannon, puukaasun tuotannon, hoivapalvelut ja osan ruoantuotannosta vuokratilajelijän avulla. Kaikille on tarjolla jotakin arvokasta työtä, joka käytännöllisesti osoittaa hänen olevan arvokas ihminen. Olen työskennellyt tammikuusta lähtien aamupäivisin koulunkäyntiavustajana läheisen koulun ykkösluokalla. Työtä näyttäisi olevan tarjolla vielä kesään saakka. Iltaapäivän työ avantouintiseuran saunanlämmittäjänä luo elämäni pysyvyyttä sekä pientä taskurahaa ja hyvää mieltä. Avantouintia voin suositella kaikille.”

ELÄMÄ LÄHIYHTEISÖISSÄ

VUONNA 2025 TYÖTÄ tehdään tehtävistä innostuen ja omaa asiantuntijuutta syventäen. Ihmiset suorittavat elämäntyönsä hyvin vaihtelevissa tehtävissä, ja monilla työ ja vapaa-aika sekoittuvat. Työ ei aina ole palkkatyötä, mutta ihmisille on silti tärkeää toteuttaa itseään ja olla sellaisten asioiden parissa, jotka ovat heille tärkeitä.

Vuonna 2025 ihmisillä on vapaa-aikaa. Lyhyemmät työpäivät, nelipäiväiset työviihkeit ja muut joustavan työn ilmiöt varmistavat, että ihmisillä on aikaa käytettävänä. Usein joustavan työn myötä kuitenkin tulotaso on laskenut vuoden 2013 keskiarvosta. Tämä tarkoittaa, että vapaa-aikaa vietetään lähellä kotia. Monet mieltävät järjestötyön liian kankeaksi toiminnaksi itselleen, ja naapurustoihin onkin muodostunut paljon harrastusporukoita jääkiekosta kokkausryhmiin. Uteliaat oppijat lähtevät usein innolla mukaan uuden tekemiseen ryhmissä.

Asuminen on monimuotoistunut. Rakennus- ja kaavoitusnormeja on selvästi vapautettu, ja ihmiset rakentavat ahkerasti erilaisia lisärakennuksia. Osaa he käyttävät

omaan asumiseensa ja osaa vuokraavat, mikä lisää hieman käytettävissä olevia tuloja.

Ryhmien nousu järjestöjen rinnalle ja valtion roolin pienentyminen on johtanut siihen, että kansalaisia ei juurikaan kiinnosta osallistuminen valtion toimintaan. Äänestäminen on yhä suurimmalle osalle ainoa poliittisen osallistumisen keino.

Valtio tuottaa vain minimipalveluita ja kansalaisille jää omatoimisesti hoidettavaksi monet asiat, joissa valtio on ollut aiemmin aktiivisempi osapuoli. Useat kulttuuritoimet hoidetaan kasvavissa määrin harrastustoiminnan kautta. Joustavan työn myötä perheet hoitavat enemmän niin lasten- kuin vanhustenhoitoa oman kodin piirissä.

Julkisten palvelujen minimikriteerit täyttyvät koko maassa verrattain tasapuolisesti. Suurimpia muuttoliikkeitä alueiden välillä tapahtuu työn perässä, mutta lähi-alueiden sisällä liikutaan usein myös vapaa-ajan perässä. On kaupunginosia, jotka ovat profiloituneet vahvasti esimerkiksi jonkin musiikkigenren mukaan tai erityisen vanhusystävällisiksi alueiksi.

MITEN TÄHÄN ON TULTU?

MUUTOSVOIMAT VUONNA 2013:

- utelias oppiminen kytkee pätkätyöt toisiinsa
- yksilöllisyys, jatkuva kehittyminen
- palkkatyön ja etuuksien heikko yhteensovittavuus

Vuonna 2016 työttömyys, valmistumisai-kojen venyminen sekä työelämän tarpei-siin heikosti istuvat tutkinnot hiersivät työmarkkinaosapuolten välejä. Kovaksi yl-tyneet erimielisyydet johtivat siihen, että valtio käynnisti laajan koulutuksen ja työ-elämäjärjestelmän reformin.

Poliittiset päättäjät ottivat ensimmäi-senä suunnan kohti pienyritysten aseman helpottamista. Uusia työpaikkoja pyrittiin luomaan poistamalla monia työllistämisen sivukuluja. Työeläkemaksuja, vakuutuksia sekä muuta työllistämiseen liittyvää byro-kratiaa karsittiin. Yrittäjyyteen liittyviä kus-tannuksia ja paperitöitä vähennettiin, ja en-simmäisen työntekijän palkkausta tuettiin verohelpotuksin. Työsuhteiden sitomista ja purkamista helpotettiin.

Vuonna 2020 muutokset ulotettiin kos-kemaan myös julkista sektoria. Uuden su-kupolven poliitikot olivat valmiit ottamaan asian pöydälle, ja valtion virkamiehet olivat itse mukana selvittelemässä uusien työsuh-desäännösten vaikutuksia julkisen sektorin toimintaan. Näytti siltä, ettei virkamiesurien purkaminen herättänyt suurta vastustusta myöskään kansan keskuudessa. Päinvas-toin, sitä pidettiin vähintäänkin oikeana ja kohtuullisena ratkaisuna itsekin pätkätöihin tottuneiden kansalaisten keskuudessa.

Samanaikaisesti valtio tuli työelämän vaatimuksia vastaan lyhentämällä opinto-

aikoja erityisesti korkeakoulututkintojen osalta. Suomessa siirryttiin eurooppalaiseen koulutusmalliin, jossa opinto-oikeus saa-daan vain alempaan korkeakoulututkintoon ja ylempään haetaan erikseen. Käytännössä tämä on vähentänyt puolella valmistuvien maistereiden määrää kandidaatin opinnot aloittaneista. Tutkinnot suoritetaan vuonna 2025 nopeammin, ne sisältävät vähemmän opintoja ja painottuvat aiempaa enemmän työelämätaitoihin. Kun vielä vuonna 2013 lukiota tai ammattikoulusta korkeakouluun siirryttiin keskimäärin 3,5 vuodessa, vuon-na 2025 väli on supistunut vuoteen. Tämä aiheutuu käytännössä siitä, että neljännes ikäluokasta suorittaa yhä yleisen asevelvol-lisuuden armeijassa. Muut, niin naiset kuin miehet, jatkavat suoraan opintoihin ja suo-rittavat siviilipalveluksen valmistumisensa jälkeen ensimmäisessä työpaikassaan. Ta-voiteajassa, eli kolmessa vuodessa, tutkin-non suorittaa 78 prosenttia, mikä on hulppea 30 prosentin lisäys vuoteen 2013 nähden. Toisaalta ihmisten mielissä vuonna 2025 korkeakouluilla ei ole minkään sortin mo-nopolia ihmisten osaamisen kehittämiseen. Esimerkiksi ammatillinen perustutkinto on monelle riittävä, ja omaa osaamista kehite-tään jatkuvasti elämän varrella.

Koulutusuudistuksen myötä ihmiset siirtyvät joka tapauksessa nopeammin työ-markkinoille ja yritysten, järjestöjen ja jul-kisen sektorin on helpompi löytää sopivia työntekijöitä. Koska työhönotto ja työsuhte-teen purkaminen on helpottunut, työnanta-jat rekrytoivat helpommin myös henkilöitä, joiden osaamisprofiili ei ole täysin heidän tarpeitaan vastaava. Työnantajien perehdyt-tämiskäytännöt ovat nousseet erittäin mer-kittäviksi osaksi toimintaa. Tehtäväkokonai-suuksia on myös pilkottu pienemmiksi, sillä suurien kokonaisuuksien opettelemiselle ei

ole usein aikaa. Vaikka joustavuutta lisättiin, jotta työnantajat voisivat riskittömämmin luoda pidempiaikaisia työsuhteita, ovat uu-distukset käytännössä johtaneet jopa siihen, että työntekijöiden tarvetta arvioidaan tun-titasolla. Työn tavoitteiden asettaminen ja tulosten arviointi vie näissä tilanteissa paljon työnantajan aikaa.

Julkinen sektori ei ole jäänyt joustavan työn uudistusten ulkopuolelle, vaan vaki-tuisista työurista on siirrytty tarpeenmu-kaisen työntekijäpoolin ylläpitoon. Työn tuloksellisuutta ja tarvittavan työvoiman määrää arvioidaan viikoittain. Joustavuus on osoittautunut valtiolle edulliseksi, ja työn tehokkuus ei ole joustavan työn mallin en-simmäisinä vuosina laskenut merkittävästi.

Työelämäuudistusten myötä taloudellinen ti-lanne on jopa parantunut vuoteen 2025 menne-sä. Hyvä taloustilanne ja varallisuuden nousu on nostanut kaikkien, myös köyhimpien elintasoja.

Uuden jatkuva omaksuminen on tullut tärkeäksi taidoksi työntekijälle. Vuonna 2025 Suomessa huomattava osa työstä on tiedon parissa tehtävää työtä. Muutos on tapahtunut muiden alojen kustannuksella. Tietotyössä vireyden säilyminen, työssä jaksaminen, luovuus ja alan viimeisimis-sä käänteissä mukana pysyminen ovat tär-keitä työntekijän ominaisuuksia ja taitoja. Epävarmuus ja jatkuva uuden opettelu on kuitenkin raskasta. Vireyden ja viihtyvyy-den säilymiseksi on työviikon ja -päivän pi-tuutta monilla työpaikoilla lyhennetty. Osin tämän ansiosta yhä useampi on mukana työ-elämässä. Joustavuutta on lisätty myös muil-la keinoin: käyttöön on otettu esimerkiksi työoringit, joissa työpari tai useampi työn-

tekijä sopii keskenään, kuka toteuttaa tietyn työtehtävän ja saa siitä vastaavasti palkkion. Työtä voi hajauttaa ja ringit voivat ottaa use-ampia osa-aikatoimia hoitaakseen.

Työnantajien ja työntekijöiden välisen joustavuuden mahdollistamiseksi Suomessa on vuonna 2020 otettu käyttöön perustulo-malli. Perustulo turvaa minimitoimeentuloa silloin, kun työtä ei ole tarjolla tai sitä on tar-jolla hyvin vähän.

Perustulon turvin moni kansalainen suorittaa opintoja pitkin elämänsä. Uudet taidot ovat jatkuvasti tarpeen työelämässä. Tämän lisäksi elinikäinen oppiminen ja ke-hittyminen on tullut itseisarvoksi; ihmiset puhuvat uran sijaan elämäntyöstä. Yksilöl-listynyt yhteiskunta on lisännyt erilaisten harraste-, elämäntapa- ja intressiryhmien merki-tystä. Nämä ryhmät eivät ole perinteisellä tavalla järjestäytyneitä kuten jär-jestöt, vaan voivat toimia verkossa tai kokoontua tarvittaessa.

Jatkuva itsensä kehittäminen ei tieten-kään motivoi kaikkia. Vuonna 2025 on jouk-ko ihmisiä, jotka ovat pitkäaikaisia jaksoja perustulon varassa. Tämä ryhmä koostuu pääasiassa iäkkäämmästä väestöstä. Uusille sukupolville työn mielekkyyttä lisää uteli-aisuus ja uuden löytäminen.

Taluspaineet ovat johtaneet paineisiin keventää julkista sektoria. Sukupolvenvaihdos on mahdollistanut käytännöt, joissa vir-koja ei eläköitymisen myötä jatketa vaan jul-kisella sektorilla siirrytään uusiin joustavan työn malleihin. Valtion toimintaa ohjaavat ensisijaisesti eri kenttien asiantuntijat val-tionhallinnon sisällä. Asiantuntijuus pyritään usein takaamaan niin joustavan työn mallin kautta kuin täydennyskoulutuksen turvin.

*Ihmiset puhuvat
uran sijaan
elämäntyöstä.*

Perustulo on vähentänyt suuren siivun julkisen sektorin työstä. Perustulo- ja palkkatulomaksuliikenne toteutetaan kaikkien virastojen yhteisen Palkkakoneen kautta.

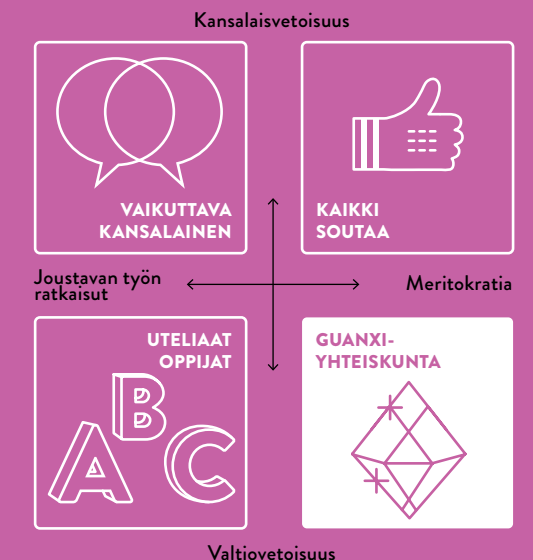
Uusi kevyempi julkinen sektori pitää yhä tavoitteenaan tarjota tasa-arvoisesti peruspalveluita kaikille suomalaisille. Lainsäädäntö on määritellyt reunaehdot palveluista, joita kaikille tulee olla tarjolla. Palveluja tarjoavat pääasiassa julkinen sektori ja yritykset. Valtion asiantuntijat toteuttavat usein kilpailutuksia, joissa tuottajat sitoutuvat ennalta määrättyksi ajaksi ennalta määrättyyn hintaan palvelusta. Tämä Ruotsista levinnyt malli on otettu käyttöön myös muissa Pohjoismaissa. Kilpailu nostaa laatua ja kilpailutusjärjestelmä ennustettavuutta. Erityisesti uusi palvelunkäyttäjien

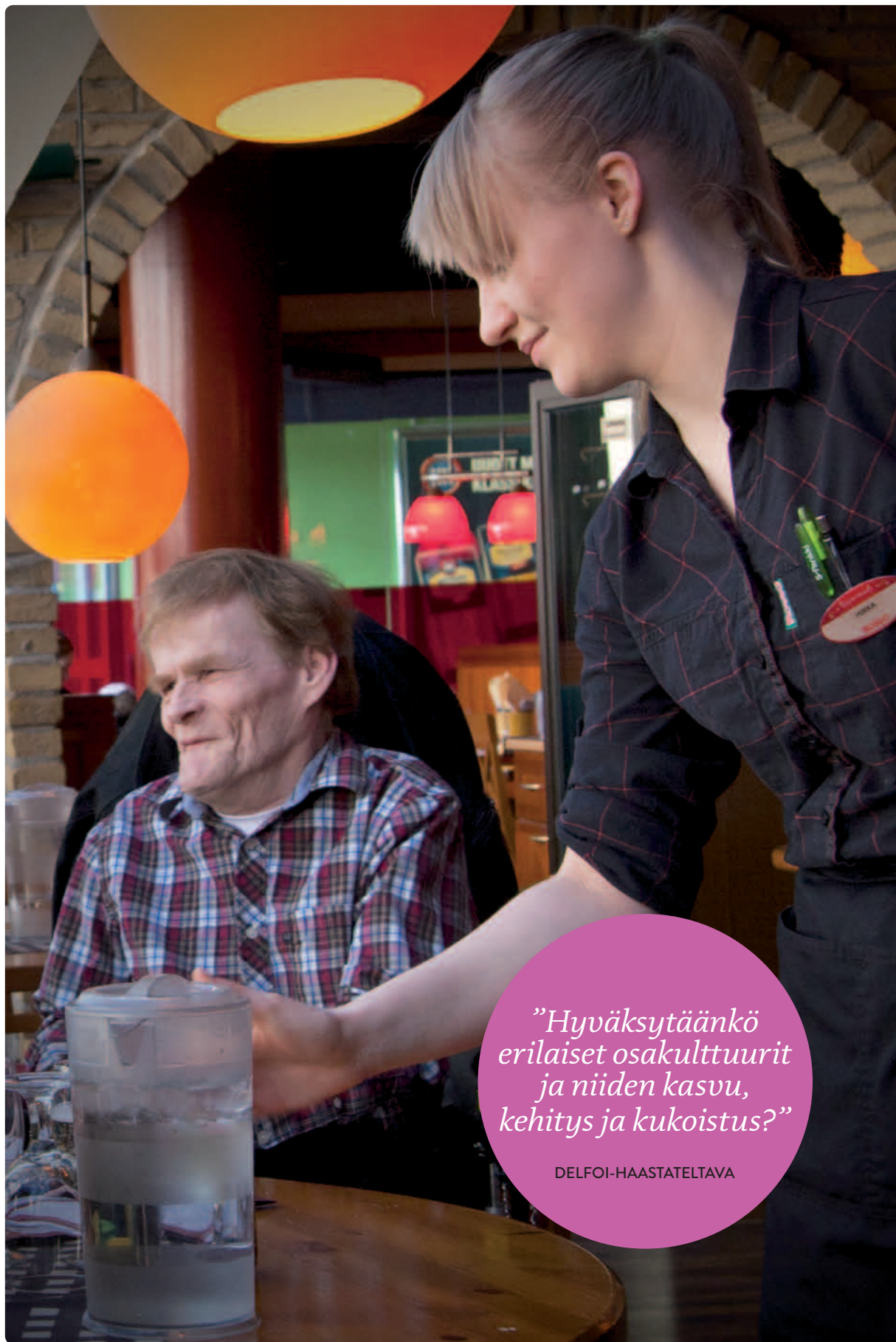
sukupolvi on ottanut innolla käyttöön valtion tarjoamat henkilökohtaisen budjetoinnin mallin.

Henkilökohtaisessa budjetoinnissa kansalainen saa määrittelyvallan siitä, millainen tuki ja millaiset palvelut häntä itseään parhaiten palvelevat. Henkilökohtainen budjetointi perustuu järjestelmän läpinäkyvyyteen: kun henkilö tietää, paljonko rahaa hänellä on palveluissa käytettävissään, hän voi suunnitella ja järjestää tukensa ja palvelunsa itselleen mielekkäällä tavalla. Henkilökohtaisessa budjetoinnissa avuksi ovat valtion tarjoamat uusia osallistumisen teknologioita käyttävät vertaisarviointipalvelut, joissa palveluiden käyttäjät pystyvät vertailemaan, kritisoimaan ja suosittelemaan palveluita, joita heille on tarjolla.

4. GUANXI-YHTEISKUNTA

Skenaario Guanxi-yhteiskunta on verkostojen maailma. Guanxi on kiinaa ja tarkoittaa ihmisten muodostamaa verkostoa, jossa tehdään palveluksia ja vastapalveluksia. Tässä skenaariossa tiiviit lähiyhteisöt voivat löytyä fyysisesti läheltä tai yhtä hyvin verkosta. Ystävä- ja harrastuspiirit ovat kaikista keskeisimpiä ryhmiä, joissa vietetään aikaa. Monen aika kuluu myös läheisten auttamiseen ja heistä huolehtimiseen. Järjestöt ovat tärkeä areena verkostojen luomiseen. Järjestöt vähentävät yksinäisyyttä ja varmistavat, että ihmiset kohtaavat muitakin kuin omien verkostojensa jäseniä. Yhteiskuntaa tukee laaja julkinen sektori, jolla on selkeästi priorisoidut perustehtävät ja paras osaaminen niiden ratkaisuun. Julkinen sektori tarjoaa parhaan palvelun: se hyödyntää vaivattomia sovelluksia, tarjoaa avointa dataa ihmisten käyttöön, palvelee etäyhteyksin ja mittaa vaikutustaan ihmisten, yritysten ja elinympäristön hyvinvointiin. Työskulttuuri on demokraattinen ja läpinäkyvä. Yhdessä nämä tekijät ylläpitävät kannatusta laajalle julkiselle sektorille ja houkuttavat uusia osajia sen palvelukseen.

”Hyväksytäänkö erilaiset osakulttuurit ja niiden kasvu, kehitys ja kukoistus?”

DELFOI-HAASTATELTAVA

AIKALAINEN KERTOO VUONNA 2025

” Sain idean hankkia vähän lisätuloa vuokraamalla vintiltäni säilytystilaa. Sieltä löytyi samalla kymmenen vuotta vanha paperilehti, Helsingin Sanomat. Sitä selatessa mietin, että ennen ihmisillä oli aikaa vain olla ja löhöillä television äärellä. Enää ei ole, ainakaan minulla. Puuhaa riittää jatkuvasti, yli tarpeenkin. Tietenkin siihen vaikuttaa se, että vanhempani ovat viime aikoina sairastelleet. Mutta katson minä välillä kaikenlaisia opettavaisia juttuja, joita kollegat ovat suositelleet.

ELÄMÄ LÄHIYHTEISÖISSÄ

VUONNA 2025 KOKO SUOMI on hyvien tietoverkkojen ja nopeiden langattomien yhteyksien aluetta. Lähiyhteisöissä nähdään entistä enemmän sähköisiä sovelluksia aina ruokakaupoista kirjastoon, terveysasemalle ja kotipihalle. Hyvät yhteydet varmistavat palvelujen saatavuuden.

Vuonna 2025 julkinen sektori on alkanut hyödyntää ihmisillä jo käytössä olevia verkkosovelluksia terveyden ja fyysisen kunnon parantamisessa, laihduttamisessa ja vertaistuen tarjoajina. Niihin suunnitellaan soveltuvia lisäosia, kuten HeiaHeiaSocial, jolla voi seurata esimerkiksi ikääntyneen henkilön ulkoliikuntaa tai KeventäjätLab-verkkosovellus, joka yhdistää laboratorio-tulokset painonpudotukseen ja ravintoneuvontaan.

Ystävät ja harrastepiirit ovat kaikista keskeisimpiä ryhmiä, joissa ihmiset viettävät aikaa ja toteuttavat itseään. Myös työyhteisöt ovat tärkeitä verkostoitumisen paikkoja. Tiiviit lähiyhteisöt voivat olla fyysisesti lähellä tai yhtä hyvin verkossa.

Pienituloisuus on yleistä, vaikka tulo-tason keskiarvoa nostaa työelämään päässeiden menestys. Monet resurssit on otettu yhteiskäyttöön kustannussyistä. Perheiden sekä ystävä- ja harrastuspiirien sisällä kai-

kenlainen vaihdanta on lisääntynyt. Puhutaan Guanxi-yhteiskunnasta. Guanxi on kiinaa ja tarkoittaa ihmisten muodostamaa verkostoa, jossa tehdään palveluksia ja vastapalveluksia. Perinteisesti verkoston ydin on ollut perhe ja lähisuku, mutta vuonna 2025 ystävät ja harrastepiirit ovat yhtä keskeisiä arjen, hyvinvoinnin ja pärjäämisen kannalta.

Tulotaso määrää asumisen oloja. Moni omakotitaloissa asuva ehti saada asuintalon kulutuksen kuntoon vuosina 2015–2017, jolloin valtio myönsi energiatehokkuuden lisäämiselle tukia ja kannustimia. Tämä on hieman hillinnyt pakkomuuttoa kaupunkikeihin ja taajamien keskustoihin, mutta moni omakotitaloasuja sinnittelee köyhyydessä energiakustannusten ollessa korkeita vuonna 2025.

Kaupunkiseuduilla suositetaan erityisesti täydennysrakentamista. Kaupunkien rakenne on hyvää vauhtia tiivistynyt etenkin hyvien joukkoliikennedyteyksiä äärellä. Myös kaupunkien asukasluvut ovat kasvaneet. Kaupungeissa palveluilla on enemmän käyttäjiä ja palvelurakenne on monipuolisempi kuin maaseudulla.

Spontaani, omat lähi- ja elämäntappiirit ylittävä yhteisöllisyys elää joissakin

naapurustoissa, mutta sen esiintyminen on sattumanvaraista. Monen aika kuluu sen sijaan omasta perheestä ja ystäväpiiristä huolehtimiseen, toisten autteluun ja yhdessä tekemiseen.

Koska verkostoituminen voi olla haastavaa, järjestöillä on tärkeä rooli sosiaalisten kontaktien tarjoamisessa. Järjestöt ovatkin arvokkaita Guanxi-verkostojen luomisen areenoita. Järjestöt vähentävät yksinäisyyttä sekä monipuolistavat ihmisten sosiaalisia verkostoja.

Verkostojen ja lähiyhteisöjen vahva asema on tuonut politiikan takaisin osaksi ihmisten arkea. Myös uusia ryhmiä muodostuu ihmisille tärkeiden asioiden ympärille. Asioihin vaikuttaminen ja niiden esille nostaminen on sujuvaa sähköisten sovellusten avulla.

Ihmiset haluavat elää ystävien kesken myös vanhoina. Täydennys- ja lisärakentaminen sekä ”talonvaltauksset”, joissa ystäväpiirit ostavat taloyhtiöistä kerroksia tai kokonaisen rapun, ovat lisääntyneet. Uusia taloja rakennetaan harvakseltaan, koska energian ja raaka-aineiden hinnannousun myötä monilla ei ole siihen varaa.

Vuonna 2013 asunnottomuus oli Suomessa pääkaupunkiseudulle keskittyvä kasvava ongelma. Samaan aikaan Euroopan etelälaidalla Espanjassa talousvaikeuksien seurauksena jopa keskituloisia perheitä joutui muuttamaan kadulle, vaikka maan asuntomarkkinakupla oli toisaalta jättänyt 3 miljoonaa asuntoa tyhjilleen. Espanjan tilanne johti aluksi valtauksiin ja tyhjiillään olevien asuntojen pakkovuokraamiseen pilkkahinnalla. Hiljalleen tästä kehkeytyi uusi periaate, jonka mukaan sijoitusasuntojen tyhjiillään pitämisestä alettiin kerätä maksua. Samaa periaatetta alettiin soveltaa myös Suomessa ja asuntojen käyttöaste onkin erittäin korkea.

Moni koki, että myös julkisia tiloja pitäisi saada käyttöön vapaammin. Tämä toive toteutui, kun vuonna 2020 tehtiin säädös julkisten tilojen yhteiskäytöstä. Vuonna 2025 harrastustiloista ei siis ole puutetta, koska julkiset tilat nähdään yhteisenä resurssina, joita voi joustavasti varata omaan käyttöön.

Työelämän puolella julkisen ja yksityisen sektorin työllä ei ole suurta eroa työntekijän näkökulmasta. Molemmissa merkittävää on tavoitteiden selkeä asettaminen jokaisen työntekijän kannalta. Tuottavuutta mitataan yksilötasolla. Toisaalta työelämässä voi nousta tähdeksi, yksilöiden osaamista juhli-taan ja hyvästä työstä palkitaan. Tämä sekä etenkin julkisella sektorilla demokraattinen työkuluttuuri ovat työelämän vetovoimatekijöitä. Työelämässä olevat käyttävät paljon aikaa työn ja työyhteisön parissa.

MITEN TÄHÄN ON TULTU?

MUUTOSVOIMAT VUONNA 2013:

- valtion kulurakenne kestävä
- hyvinvointivaltion tehtävät laajentuneet
- uudenlaiset osaamiset muuttavat julkista sektoria

Vuonna 2013 hyvinvointivaltion toiminnan jatkaminen silloisessa laajuudessa ei näyttänyt mahdolliselta ja syntyi paine pienentää julkista sektoria. Samaan aikaan syntyi keskustelua siitä, että julkinen sektori ostaa paljon kehittämisosaamista ulkopuolisilta asiantuntijoilta, ja tätä kuluerää ryhdyttiin tutkailemaan tarkemmin. Todettiin, että reittejä on käytännössä kaksi: joko hajauttaa valtion ja kuntien päätösvalta ja avata reilusti ovet erilaisille asiantuntijoille ja konsulteille tai määritellä julkisen sektorin ydintehtävät tarkemmin ja lisätä niihin kuuluvaa nyky-

aikaista osaamista suurimmalla mahdollisella volyymilla.

Ajatus julkisen sektorin vallan heikkenemisestä herätti uteliaisuuden – miten julkinen sektori toimisi, jos se hyödyntäisi joukkoistamista, informaation muotoilua, palvelumuotoilua ja avointa tietoa? Miten edellä mainitut ilmiöt näkyisivät viranhaltijoiden työnkuvissa? Mitä jos julkinen sektori kehittäisikin ratkaisun selvittää rahoitusvajeesta muokkaamalla koulutusjärjestelmää ja ottamalla kansainvälisen talouden mahdollisuudet haltuun? Tämä unelmointi olisi saattanut jäädä pohdiskelun tasolle, ellei avoimen tiedon käyttöä edistävä Open Knowledge Foundation olisi sattumoisin ottanut juuri julkisia tietovarantoja suuren tapahtumansa pääteemaksi. Paikalle saapuneet asiantuntijat ja koodarit loivat viikonlopussa terveyt-tä, energiankulutusta ja päätöksentekoa tukevia sovelluksia, joista parhaat ovat käytössä yhä vuonna 2025.

Julkinen sektori alkoi purkaa tiedontuotannon arvoketjuja ja määritteli itselleen paikan tutkimusten rahoittajana, koordinaattorina ja hyödyntäjänä. Esimerkiksi ennakointitietoa hyödynnetään rutiininomaisesti vuonna 2025. Vain aivan perustavaa laatua oleva yhteiskunnallinen tutkimus sai suojan valtiolta, ja loppujen osalta julkinen sektori otti koordinaatio- tai rahoittajaroolin.

Julkinen sektorin uusien ydinosamisten määrittely ja siitä käynnistyneet organisatiomuutokset alkoivat laskea työhyvinvointia. Tilanne kääntyi nousuun vasta, kun vuonna 2018 saatiin käyntiin Demokratiaa demokratiassa -niminen työn johtamisen ja työhyvinvoinnin koulutus koko julkiselle

sektorille. Sen ensimmäiset vaikutukset olivat henkilöityneet vastuut ja uudenlainen, kaikkien osaamista kunnioittava ja keskustelevalle hallintokulttuuri. Tämä kulttuurin muutos alkoi houkutella uudenlaisia osaajia tekemään uraa julkisella puolella. Uudessa kulttuurissa osa heistä myös eteni nopeasti, koska heillä oli julkisen sektorin uusia ydintehtäviä vastaavia osaamisia.

Uudet osaajat olivat niin kutsuttua uteliaista luokkaa. Kaikki heistä eivät olleet korkeasti koulutettuja ja uraorientoituneita. Osa heistä oli ikään kuin ajautunut erilaisen työtehtävien jatkeeksi tilanteeseen, jossa kiinnostavin tarjous tulikin valtiolta. He edistivät etenkin Suomen linkittymistä kansainvälisiin markkinoihin ja loivat Suomelle profilia

kestävänä kansanvaltana.

Julkinen sektorin uudistus alkoi kiinnostaa myös kansalaisia. Osaksi tämä johtui siitä, että yksi määritellyistä arvoketjun heikoista lenkeistä oli ollut

vaikea ja huonosti aukeava kielenkäyttö. Uudet tehtävät ja osaamiset liittyivät paljon siihen, että julkinen sektori keskustelelee, kokoaa ja tuottaa tietoa, joka on tarkoitettu suoraan kansalaisten, ammattilaisten, työntekijöiden, yritysten ja viennin käyttöön. Selkokieli-syydelle ja ymmärrettävyydelle perustettiin jopa säätiö, joka palkitsi parhaiten petranneen julkisen toimiston (ent. virasto) viiden miljoonan euron palkinnolla.

Toinen heikko lenkki oli tiedon sirpaleisuus; sektorikohtainen tiedontuotantomalli kykeni heikosti osoittamaan, mikä hyvinvoinnin, resurssien, palvelujen vaikuttavuuden ja asumisen tila kulloinkin on. Vuodesta 2013 kehitettiin aluksi uusia tietoa kokoavia ja rakentavia ohjelmia, joista pikku hiljaa

Pikku hiljaa alkoi hahmottua panosten ja tuotosten kokonaiskuva.

alkoi hahmottua panosten ja tuotosten kokonaiskuva.

Julkisen sektorin puhutavan muutos vuoteen 2025 mennessä johtuu myös palveluajattelusta ja sen myötä toiminnaksi kääntyneestä ihmislähtöisyydestä. Julkinen sektori on selvinnyt uskottavuuskriisistään, koska se on onnistunut kohdentamaan varoillaan tuottamia peruspalveluja. Näin se on säilyttänyt myös itsellään oikeuden päätöksentekoon kansalaisia kuunnellen.

Vuonna 2025 valtio takaa peruspalvelut sosiaali- ja terveydenhuollossa ja koulutuksessa sekä johtaa yhdyskuntasuunnittelua. Valtio ja kunnat pyrkivät skaalattaviin palveluihin, eikä suurista virastoista ja hallinnonaloista ole luovuttu. Uutta on se, että ne toimivat yhdessä ja niiden toiminnan vaikuttavuus mitataan kansalaisten, elinkeinoelämän ja ympäristön tilasta eikä esimerkiksi yksittäisen sektorin käyntiluvuista. Julkisen sektorin uudennainen toimintatapa on tehnyt tilaa yritysekosysteemin kasvulle, joka on saumaton osa julkisen sektorin tuottamia palveluja.

Vuonna 2025 ihmetellään, miksi professiokeskeinen tiedonkeruukulttuuri oli vallalla niinkin pitkään sosiaali- ja terveydenhuollossa. Vuonna 2025 on siirrytty asiomaan ihmisten kanssa verkon välityksellä ja luomaan tietoa yhdessä. Ammatillaiset eivät enää hautaa kirjattua tietoa kukin oman organisaationsa sisälle vaan eri julkisten toimistojen tietojärjestelmät keskustelevat keskenään. Ihmisistä on enemmän tietoa käytössä, mutta sen kokoamiseen on käytetty paljon vähemmän aikaa kuin vuonna 2013.

Tiedon hyödyntämisen lisääntyminen ja sektorikohtaisten tietojärjestelmien alasajo ovat johtaneet siihen, että julkisen sektorin toiminnan panos-tuotos-suhteita voidaan kuvata asiakastasolla sekä koko julkisen sek-

torin toiminnan tasolla. Tämä on helpottanut kaikkea suunnittelua ja seurantaakin terveys- ja sosiaalialalla kuin esimerkiksi yhdyskuntasuunnittelussa. Suomalaisen julkisen sektorin osaamisella on kysyntää myös muissa maissa, ja yhteiskunnan tilille ropisee jonkin verran tuloja myös tämän osaamisen viennistä.

Vuonna 2025 julkisella sektorilla on kehittämisaamasta ja itsetuntoa sekä kykyä ymmärtää kansalaisten elämäntilanteita ja kehittää niitä tukevia palveluja. Toisaalta, vaikka julkiset palvelut ovat muotoillumpia ja vastaavat asiakkaan tarpeita, on kasvokkaisen vuorovaikutuksen vähentyminen jättänyt sosiaalisen tyhjiön etenkin iäkkäiden ihmisten elämään. Vielä vuonna 2013 moni yksinäinen haki turvaa ja sosiaalisia kontakteja terveyskeskuksista. Omahoidon lisääntyminen ja etäpalvelut vähentävät myös etenkin pitkäaikaissairauksien hoidossa tarvittavaa kontaktia. Keskittämällä peruspalvelut julkisen sektorin hoidettavaksi on haluttu turvata sitä, että myös heikoimassa asemassa olevat saadaan palvelujen piiriin. Asiakkaan suuntaan keskustelevat tietojärjestelmät ovat myös vähentäneet itseohjautuvuuden tarvetta. Kysymykset erilaisista avuntarpeista jäävät näkyviin, ja niitä on helppo ohjata eteenpäin ilman että ne hukkuvat välissä eri virastojen tietojärjestelmien syövereihin.

Työelämässä tehokkaista osaajista on kilpailua. 1990-luvun lamasta lähtien on vahvistunut ajatus siitä, että yritykset haluavat rekrytoida valmiin osaajan, joka ei ole riski työn tuottavuudelle. Valtio ja kunnat ovat päätyneet tarjoamaan valmistuneille trainee-jaksoja, joissa panostetaan työelämävalmiuksien kehittämiseen ja osallistutaan samalla julkisen sektorin perustyöhön.

LÄHTEET

Hyötyläinen, Mika, Kaskinen, Tuuli, Korhonen, Satu, Laitio, Tommi, Leppänen, Juha, Mokka, Roope, Parhiala, Pauliina, Siivonen, Riku (2012). *Ryhmien voima – eli kuinka yhteisöt luovat kysyntää kestäväälle liiketoiminnalle*. Helsinki.

Kuusi, Pekka (1961). *60-luvun sosiaalipolitiikka*. WSOY, Porvoo.

Putnam, Robert (2000). *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.

Raijas, Anu (2008). *Arjen hyvinvointi ja mahdollisuudet sen mittaamiseen*. Kuluttajatutkimuskeskuksen työselosteita ja esitelmää 110/2008. Verkkojulkaisu. http://www.kuluttajatutkimuskeskus.fi/files/5157/2008_110_tyoseloste_hyvinvointi.pdf

WHO (2013). *Social determinants of health*. http://www.who.int/social_determinants/sdh_definition/en/index.html

